

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗ
ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ
ΚΑΙ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ

Διπλωματική Εργασία

Η Ελεγκτική και το Οικονομικό Έγκλημα

του

Ταραμπάνη Αθανασίου

Υποβλήθηκε ως απαιτούμενο για την απόκτηση του Μεταπτυχιακού Διπλώματος
στην

Εφαρμοσμένη Λογιστική και Ελεγκτική

Θεσσαλονίκη 2021

Ευχαριστίες

Σε αυτό το σημείο θα ήθελα να ευχαριστήσω τους γονείς μου, Κωνσταντίνα και Βασίλη και την αδερφή μου, Αμαλία , για όλη τους την υποστήριξη όλα αυτά τα χρόνια σε κάθε νέο μου βήμα. Επίσης θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους τους καθηγητές του μεταπτυχιακού προγράμματος στην Εφαρμοσμένη Λογιστική και Ελεγκτική για την συμβολή τους.

Περίληψη

Είναι γεγονός πως σε ολόκληρη την παγκόσμια ιστορία , η ομαλή λειτουργία της οικονομίας, μαστίζεται απο την ύπαρξη των οικονομικών εγκλημάτων. Σκόπος της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι να σκιαγραφήσει τον όρο του οικονομικού εγκλήματος αλλά και να παραθέσει τρόπους αντιμετώπισης του μέσω της ελεγκτικής επιστήμης. Αυτό γίνεται , τονίζοντας την χρησιμότητα του τμήματος εσωτερικού ελέγχου , των εξωτερικών ελεγκτών και του γενικότερου ρόλου και συμπεριφοράς που πρέπει να έχει ένας ελεγκτής. Επίσης γίνεται αναφορά σε παγκόσμια οικονομικά σκάνδαλα , παρουσιάζοντας τις μεθόδους , τα κίνητρα που οδήγησαν στην οικονομική εγκληματικότητα αλλά και τον ρόλο που έπαιξαν οι ελεγκτές.

Λέξεις Κλειδιά: Ελεγκτική, Οικονομικό Έγκλημα , Εσωτερικός Έλεγχος , Εξωτερικός Έλεγχος

Abstract

It is a fact that throughout the history of the world, the smooth running of the economy is plagued by the existence of financial crimes. The purpose of this dissertation is to outline the term financial crime but also to list ways to deal with it through audit science. This is done by emphasizing the usefulness of the internal audit department, the external auditors, and the general role and behavior that an auditor should have. Reference is also made to global financial scandals, presenting the methods, the motives that led to financial crime and the role played by auditors.

Keywords: Audit, Financial Crime, Internal Audit, External Audit

Περιεχόμενα

Ευχαριστίες.....	i
Περίληψη.....	ii
Abstract	ii
1.Εισαγωγή.....	1
1.1 Εισαγωγικές Παρατηρήσεις	1
1.2 Σκοπός της διπλωματικής εργασίας	1
1.3 Δομή της διπλωματικής εργασίας.....	2
2.Βιβλιογραφική Επισκόπηση.....	3
2.1 Εισαγωγή.....	3
2.2 Επισκόπηση Βιβλιογραφίας.....	3
2.3 Συμπεράσματα	4
3.Θεωρητικό Υπόβαθρο	5
3.1 Εισαγωγή.....	5
3.2 Η Ελεγκτική Επιστήμη	5
3.2.1.Έννοια και ορισμός της ελεγκτικής	5
3.2.2 Ιστορική Αναδρομή ελεγκτικής	7
3.3 Εσωτερικός έλεγχος.....	9
3.3.1 Ορισμός Εσωτερικού ελέγχου	9
3.3.2 Αρμοδιότητες της υπηρεσίας εσωτερικού ελέγχου.....	10
3.3.3 Η αναγκαιότητα του εσωτερικού ελέγχου	12
3.3.4 Χαρακτηριστικά εσωτερικού ελεγκτή.....	13
3.4 Εξωτερικός Έλεγχος.....	15
3.4.1Νομοθεσία για τον εξωτερικό έλεγχο	16
3.4.2 Διαδικασία εξωτερικού ελέγχου	17
3.4.3 Αρμοδιότητες του Εξωτερικού Ελεγκτή	19
3.4.4 Έκθεση Ελέγχου	20
3.4.5 Η ευθύνη των ορκωτών λογιστών	22
3.5 Συμπεράσματα	24
4. Οικονομικό έγκλημα	26
4.1 Εισαγωγή.....	26
4.2 Ιστορική αναδρομή.....	28
4.3 Είδη οικονομικών εγκλημάτων	28

4.4 Διαφθορά στο Δημόσιο.....	33
4.5 Τα μεγαλύτερα οικονομικά εγκλήματα στην ιστορία.....	34
4.6 Τρόποι αντιμετώπισης οικονομικών εγκλημάτων.....	37
4.7 Συμπεράσματα	39
5. Μελέτη περίπτωσης	40
5.1 Εισαγωγή.....	40
5.2 Περίπτωση « Lehman Brothers»	40
5.2.1 Ιστορική εξέλιξη της εταιρίας	40
5.2.2 Περιγραφή της απάτης.....	42
5.2.3 Η Ευθύνη των ελεγκτών	43
5.3 Parmalat	45
5.3.1. Ιστορική εξέλιξη της εταιρίας	45
5.3.1 Περιγραφή της απάτης.....	47
5.3.3 Η ευθύνη των ελεγκτών	48
5.4 Συμπεράσματα	50
6. Συμπεράσματα-Περιορισμοί- Προτάσεις για Μελλοντική Έρευνα	52
Βιβλιογραφία.....	55

1.Εισαγωγή

1.1 Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Το οικονομικό περιβάλλον σήμερα σε διεθνές επίπεδο χαρακτηρίζεται μεν από δυναμισμό, αλλά ταυτόχρονα και από ρευστότητα. Στις μέρες μας το απόλυτα ανταγωνιστικό περιβάλλον στο χώρο των επιχειρήσεων καθώς και οι συνεχείς κίνδυνοι που επηρεάζουν αρνητικά την επίτευξη των στόχων τους, σε συνδυασμό με την νοοτροπία που έχει επικρατήσει σε πολλούς οικονομικούς οργανισμούς, που είναι το γρήγορο και εύκολο κέρδος, έχουν οδηγήσει στην όλο και πιο συχνή χρήση αθέμιτων μέσων και μεθόδων και στην έξαρση της οικονομικής εγκληματικότητας. Η εμφάνιση όλων των οικονομικών εγκλημάτων, που έχουν σημειωθεί στις διεθνείς αγορές, καθιστούν απαραίτητη τη συμβολή της Λογιστικής, και κατ' επέκταση της Ελεγκτικής, προκειμένου να καθιερωθεί η διαφάνεια και η λογοδοσία κατά τη λειτουργία της οικονομίας.

Η Ελεγκτική αποτελεί ταυτόχρονα επιστήμη και τεχνική (Κάντζος και Χονδράκη 2006), καθώς συνδυάζει τη συνεχή παραγωγή νέας γνώσης με την ταυτόχρονη ικανοποίηση των ελεγκτικών αναγκών. Επιτελεί την αποστολή της χωρίς να λαμβάνει υπόψη ούτε τον χαρακτήρα, είτε ιδιωτικό ή δημόσιο, είτε κερδοσκοπικό ή μη, αλλά ούτε και το αντικείμενο εκμετάλλευσης των υπό έλεγχο επιχειρήσεων. Σε γενικές γραμμές, σκοπός της είναι η διερεύνηση της εφαρμογής των συστηματικών ελέγχων και η επισήμανση των λαθών ή των ανακρίβειών που πιθανόν να προκύπτουν στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις σύμφωνα με τις αρχές της Λογιστικής (Δήμου, 2000).

1.2 Σκοπός της διπλωματικής εργασίας

Στην παρούσα διπλωματική εργασία σκοπός μας είναι η προσπάθεια οριοθέτησης της έννοιας του οικονομικού εγκλήματος και της εύρεσης τρόπων αποτελεσματικής αντιμετώπισης του μέσω της ελεγκτικής επιστήμης. Ακόμη στόχος είναι να τονιστεί η αναγκαιότητα του εσωτερικού ελέγχου στον σημερινό κόσμο των επιχειρήσεων

καθώς και των εξωτερικών ελεγκτών. Τέλος μέσα από την μελέτη περιπτώσεων ,δύο εκ των μεγαλύτερων οικονομικών σκανδάλων παγκοσμίως, γίνεται προσπάθεια να αποδοθούν οι ευθύνες που αναλογούν στους ελεγκτές των εταιριών.

Ερευνητικά Ερωτήματα

1. Ποιος είναι ο ορισμός του οικονομικού εγκλήματος και ποια τα κύρια χαρακτηριστικά του;
2. Πως θα βοηθήσει η ελεγκτική επιστήμη στην πάταξη του οικονομικού εγκλήματος ;
3. Πόσο σημαντική ,είναι σήμερα, η λειτουργία του εσωτερικού ελέγχου και η παρουσία των εξωτερικών ελεγκτών ;
4. Ποιες είναι οι ευθύνες των ελεγκτών στα οικονομικά σκάνδαλα της LehmanBrothers της Parmalat .

1.3 Δομή της διπλωματικής εργασίας

Στο δεύτερο κεφάλαιο παρατίθεται η επισκόπηση βιβλιογραφίας αναφορικά με το οικονομικό έγκλημα , την ελεγκτική ,τους εσωτερικούς και εξωτερικούς ελεγκτές.

Το τρίτο κεφάλαιο ξεκινά με τον ορισμό της ελεγκτικής και γίνεται μια ιστορική αναδρομή πάνω στην ελεγκτική επιστήμη. Στην συνέχεια αναλύεται ο εσωτερικός έλεγχος, οι αρμοδιότητες του , τα χαρακτηριστικά των εσωτερικών ελεγκτών και τονίζεται η αναγκαιότητα του. Έπειτα περνάμε στον εξωτερικό έλεγχο, την νομοθεσία που τον διέπει , τις διαδικασίες που περιλαμβάνει και τα χαρακτηριστικά των εξωτερικών ελεγκτών. Ειδική αναφορά γίνεται στην έκθεση ελέγχου και το κεφάλαιο ολοκληρώνεται με τις αρμοδιότητες των ορκωτών λογιστών.

Στο τέταρτο κεφάλαιο γίνεται μια θεωρητική προσέγγιση του οικονομικού εγκλήματος και αναφέρονται τα σημαντικότερα είδη του , καθώς και τα μεγαλύτερα οικονομικά εγκλήματα του παρελθόντος. Στεκόμαστε στην διαφθορά που επικρατεί στον δημόσιο τομέα και το κεφάλαιο τελειώνει προτείνοντας τρόπους αντιμετώπισης της οικονομικής εγκληματικότητας.

Στο πέμπτο κεφάλαιο γίνεται η μελέτη δύο εκ των μεγαλύτερων οικονομικών σκανδάλων στην ιστορία , της Parmalat και της Lehman Brothers.

Στο έκτο και τελευταίο κεφάλαιο της εργασίας καταλήγουμε στα συμπεράσματα της βιβλιογραφικής έρευνας , τονίζοντας την χρησιμότητα των ελεγκτικών μηχανισμών.

2.Βιβλιογραφική Επισκόπηση

2.1 Εισαγωγή

Σκοπός του παρόντος κεφαλαίου είναι η παρουσίαση της επισκόπησης της βιβλιογραφίας αναφορικά με τις έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί σχετικά με την ελεγκτική , το φαινόμενο του οικονομικού εγκλήματος ,καθώς και έρευνες που μελετούν την αποτελεσματικότητα του εσωτερικού ,εξωτερικού ελέγχου και της τήρησης των ελεγκτικών προτύπων ως αποτελεσματικά μέσα για την καταπολέμηση της οικονομικής εγκληματικότητας. Επίσης γίνεται αναφορά σε έρευνες που καταδεικνύουν τα είδη των σφαλμάτων από τους λογιστές αλλά και τους λόγους εσκεμμένης παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων.

2.2 Επισκόπηση Βιβλιογραφίας

Η ελεγκτική αποτελεί έναν κλάδο των διοικητικών-οικονομικών επιστημών που ασχολείται με τους κανόνες, τους όρους και τις προϋποθέσεις για την διενέργεια ελέγχων στις οικονομικές μονάδες (Παπαστάθης 2014). Η ελεγκτική είναι σε θέση να διασφαλίσει τη βελτίωση της αξιοπιστίας των χρηματοοικονομικών καταστάσεων , μεριμνώντας για την τήρηση των λογιστικών αρχών , των λογιστικών κανόνων και των λογιστικών παραδοχών (Καραγιώργος και συν , 2007).

Συμφώνα με τον Sutherland (1940), το οικονομικό έγκλημα είναι μία ευρείας κλίμακας έννοια. Περιλαμβάνει συσχετίσεις με την κρατική διαφθορά ή τη νομιμοποίηση εσόδων που προκύπτουν από παράνομες ή παράτυπες επιχειρηματικές δραστηριότητες. Ωστόσο, δεν εντάσσεται στα λεγόμενα παραδοσιακά εγκλήματα. Αυτό συμβαίνει επειδή οι δράστες οικονομικών εγκλημάτων διαφεύγουν της δίωξης εξαιτίας της ισχύος που διαθέτουν συνήθως σε οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο που τους επιτρέπει την άσκηση πιέσεων είτε προς την κατεύθυνση των ελεγκτικών μηχανισμών είτε προς αυτή των Δικαστικών Αρχών. Επιπλέον, στη σύγχρονη εποχή το οικονομικό έγκλημα έχει εξελιχθεί σε μία πολύπλευρη επιχείρηση ή βιομηχανία παγκόσμιας εμβέλειας. Κατά συνέπεια, αποτελεί ένα παγκόσμιο πρόβλημα που απαιτεί αντίστοιχη αντιμετώπιση (Ryder, 2011).

Σύμφωνα με τους Aslanietal. (2011), στο άρθρο τους για τον ρόλο του ελεγκτικού επαγγέλματος στην καταπολέμηση του οικονομικού εγκλήματος, επισημαίνουν ότι οι εσωτερικοί και εξωτερικοί ελεγκτές μπορούν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στην ενίσχυση της πρόληψης και αποτροπής της απάτης. Συγκεκριμένα, αναφέρουν

ότι ο εσωτερικός έλεγχος αποτελεί απαραίτητο κομμάτι της δομής εταιρικής διακυβέρνησης εντός του οργανισμού. Οι εσωτερικοί ελεγκτές είναι ουσιαστικά επόπτες, οι οποίοι ελέγχουν και παρακολουθούν τις λειτουργίες της εταιρίας και το επίπεδο συμμόρφωσης με τους κανόνες. Κάτι τέτοιο, βοηθάει την εταιρία να επιτύχει τους στόχους της, θέτοντας μία συστηματική και πειθαρχημένη προσέγγιση για την αξιολόγηση και βελτίωση της αποτελεσματικότητας των διαδικασιών διαχείρισης κινδύνων, ελέγχου και εταιρικής διακυβέρνησης. Διάφορα πρότυπα περιγράφουν το ρόλο του εσωτερικού ελεγκτή για τον εντοπισμό, την πρόληψη και τον έλεγχο των κινδύνων απάτης, καθώς και για την αντιμετώπιση των εν λόγω κινδύνων, ωστόσο το συμπέρασμα που προκύπτει είναι ότι ο εσωτερικός ελεγκτής είναι αυτός που θα πρέπει να ασχολείται με την εξιχνίαση της απάτης μέσα στην εταιρία.

Η συμπεριφορά των ορκωτών ελεγκτών- λογιστών , η εφαρμογή των κανόνων της επαγγελματικής δεοντολογίας και των ελεγκτικών προτύπων αποτελούν τον ακρογωνιαίο λίθο με στόχο να πραγματοποιήσουν ορθά τα επαγγελματικά τους καθήκοντα (Kavanagh and Drennan, 2008).

Οι Leung και Cooper (1995) σε έρευνα τους με 1500 λογιστές στην Αυστραλία ανέδειξαν ως σημαντικότερους λόγους για τους οποίους ωθούνται οι λογιστές στην παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων την σύγκρουση των συμφερόντων , την πίεση των πελατών τους να χειραγωγήσουν τους λογαριασμούς τους αι τις προτάσεις των πελατών τους για φοροαπαλλαγές.

Η Bande (1989) κατατάσσει τα σφάλματα του λογιστή σε έξι κατηγορίες : αυτά που οφείλονται σε λάθος λογιστική ερμηνεία , αυτά που προέρχονται από παραλήψεις, σφάλματα απόδοσης, σφάλματα αρχών , αριθμητικά λάθη και σφάλματα που συμβαίνουν κατά την λογιστική εργασία.

.

2.3 Συμπεράσματα

Η επισκόπηση της ελληνικής και της ξένης βιβλιογραφίας σχετικά με τον έλεγχο και την τήρηση των ελεγκτικών προτύπων κατέδειξε ότι συμβάλλουν αποτελεσματικά στην εύρυθμη και ομαλή οικονομική λειτουργία. Αντίθετα, η απουσία ελέγχου και η μη τήρηση των προτύπων συμβάλλουν στην έξαρση κινδύνων και στην δημιουργία οικονομικών εγκλημάτων..

3.Θεωρητικό Υπόβαθρο

3.1 Εισαγωγή

Η Λογιστική (Accounting) αναπτύχθηκε σαν επιστημονικός κλάδος από την ανάγκη παρακολούθησης των οικονομικών πράξεων της οικονομικής μονάδας. Η παρακολούθηση των οικονομικών πράξεων ενός οικονομικού οργανισμού είναι αναγκαία αφενός για αυτούς που δρουν μέσα στον οικονομικό οργανισμό (επιχειρηματίες, μέτοχοι, διευθύνοντες κ.ά.) αφετέρου για τους ενδιαφερόμενους έξω από τον οικονομικό οργανισμό (τράπεζες, κράτος, υποψήφιοι επενδυτές, αγορά κ.λπ.), προκειμένου να λάβουν ορθολογικές αποφάσεις. Λογιστική, λοιπόν, είναι εκείνος ο κλάδος που ασχολείται με τη συστηματική καταγραφή και ταξινόμηση όλων των οικονομικών γεγονότων μιας οικονομικής μονάδας και την παροχή πληροφοριών οικονομικού χαρακτήρα στους ενδιαφερόμενους, για τη λήψη ορθών αποφάσεων που έχουν σχέση με την πορεία της. Οι βασικότεροι κλάδοι της λογιστικής που έχουν αναπτυχθεί τα τελευταία χρόνια είναι η Φορολογική λογιστική, Τραπεζική λογιστική, Διεθνής λογιστική, Ελληνικά λογιστικά πρότυπα, Αγροτική λογιστική και Ελεγκτική.

3.2 Η Ελεγκτική Επιστήμη

3.2.1. Έννοια και ορισμός της ελεγκτικής

Η ελεγκτική αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους κλάδους της λογιστικής επιστήμης. Ασχολείται με τη διατύπωση αρχών και κανόνων, οι οποίοι αφορούν την ομαλή διεξαγωγή των οικονομικών ελέγχων. Βασικό αντικείμενο της ελεγκτικής αποτελεί ο έλεγχος των διαδικασιών και των μεθόδων που εφαρμόστηκαν από την

εκάστοτε επιχείρηση κατά τη διάρκεια του διαχειριστικού έτους. Σύμφωνα με το οικονομικό επιμελητήριο της Ελλάδος, ο ορισμός της ελεγκτικής είναι « Ελεγκτική είναι το σύνολο κανόνων, αρχών και ενεργειών με βάση τις οποίες διενεργείτε κάθε λογιστικό-διαχειριστικός έλεγχος με σκοπό τη διατύπωση αιτιολογημένων συμπερασμάτων σχετικά με κάποια οικονομική διαχείριση». Η Αμερικάνικη Ένωση Λογιστικής (American Accounting Association) το 1972 ορίζει την Ελεγκτική ως «μια συστηματική διαδικασία αντικειμενικής συγκέντρωσης και αξιολόγησης ελεγκτικών τεκμηρίων, που αφορούν σε πιστοποιήσεις οικονομικών ενεργειών και γεγονότων, με σκοπό την εξακρίβωση του βαθμού ανταπόκρισης μεταξύ αυτών των πιστοποιήσεων και των προκαθορισμένων κριτηρίων, για τη γνωστοποίηση των αποτελεσμάτων σε ενδιαφερόμενους χρήστες».

Βάση βιβλιογραφίας η ελεγκτική ορίζεται ως ένα σύνολο κανόνων, αρχών και ενεργειών που αποτελούν τη βάση για τη διενέργεια οποιουδήποτε λογιστικού και διαχειριστικού ελέγχου επιδιώκοντας τη διατύπωση συμπερασμάτων, σχετικών με την οικονομική διαχείριση, μέσω της αιτιολόγησης.(Τσακλάγκανος,2005). Ο Δήμου (2000) αντιλαμβάνεται την ελεγκτική ως σύνολο αρχών οι οποίες αποβλέπουν στον προσδιορισμό της ελεγκτικής διαδικασίας ως προς το είδος, την έκταση και τον τρόπο διενέργειάς της, όπως επίσης και των διαχειριστικών ενεργειών από πλευράς των αρμοδίων στοχεύοντας στην πρόληψη λαθών ή καταχρήσεων, αλλά για τη διερεύνηση των οικονομικών καταστάσεων σχετικά με τη ακρίβεια και της νομιμότητά τους. Από την πλευρά του ο Καζαντζής (2006) όρισε την Ελεγκτική ως μια διαδικασία που διενεργείται από ένα άτομο ανεξάρτητα αποσκοπώντας στη συστηματική συγκέντρωση και αξιολόγηση των ελεγκτικών τεκμηρίων σχετικά με μετρήσιμες πληροφορίες μιας επιχείρησης. Απώτερο στόχο της διαδικασίας αποτελεί η εξακρίβωση και γνωστοποίηση της ανταπόκρισης των προαναφερθέντων πληροφοριών σε προκαθορισμένα κριτήρια στους χρήστες (π.χ. στις αμοιβαία αποδεκτές λογιστικές αρχές)

Οι σύγχρονες οικονομίες ενισχύουν την αναγκαιότητα του κλάδου της ελεγκτικής. Πιο συγκεκριμένα, η απελευθέρωση των αγορών, η συνεχή ανάπτυξη νέων προϊόντων και υπηρεσιών, οι νέες αγορές χρήματος, οι συναλλαγματικοί και πιστωτικοί κίνδυνοι, οι πολύπλοκες νομικές διαδικασίες, η συνεχή εξέλιξη της τεχνολογίας, η αύξηση των οικονομικών εγκλημάτων, δημιουργούν ολοένα και περισσότερο την ανάγκη όλες οι επιχειρήσεις να αναζητούν κοινούς κανόνες και πρότυπα για την διενέργεια των ελέγχων. Η ελεγκτική αποτελεί έναν επιστημονικό

κλάδο καθώς παράγει γνώση και αξιοποιεί πρακτικές εφαρμογές ελέγχου, πρότυπα και διαδικασίες, οπού σε συνδυασμό με την παραγόμενη επιστημονική γνώση, εξασφαλίζει το βέλτιστο αποτέλεσμα ικανοποιώντας τις ελεγκτικές ανάγκες. Απώτερος σκοπός της Ελεγκτικής είναι δηλαδή να γίνεται τακτικός και συστηματικός έλεγχος στις επιχειρήσεις με στόχο την πρόληψη και αποκάλυψη ακούσιων ή εκούσιων 12 λογιστικών λαθών. Να υπάρξει επίσης πιστοποίηση, ύστερα από διενέργεια συστηματικού ελέγχου και ανάλογων δοκιμαστικών επαληθεύσεων, της αξιοπιστίας των οικονομικών καταστάσεων με βάσει πάντα τις αρχές της Λογιστικής. Εκτός όμως από τον ιδιωτικό τομέα η ελεγκτική επιστήμη ασχολείται με την καταπολέμηση του οικονομικού εγκλήματος και στο Δημόσιο τομέα. Προσπαθεί να ανιχνεύσει το φοροδιαφυγή, την απάτη, το χρηματισμό και κάθε είδος παράνομης δραστηριότητας που σκοπό έχει το οικονομικό όφελος κάποιου εις βάρος κάποιου άλλου.

3.2.2 Ιστορική Αναδρομή ελεγκτικής

Η ιστορία της ελεγκτικής ξεκινά με τις πρώτες ανταλλαγές αγαθών μεταξύ ατόμων ή διαφόρων κοινωνικών ομάδων. Η ανάγκη εφαρμογής ενός συστήματος ελέγχου κατά τις συναλλαγές έγινε ιδιαίτερα κατανοητή πολύ νωρίς, με την εισαγωγή και την αναγνώριση του χρήματος ως μονάδα μέτρησης αξιών. Η ανάγκη για παροχή αξιόπιστων πληροφοριών για τις συναλλαγές έγινε αισθητή ώστε να επιτευχθεί η διαφύλαξη, η σωστή διαχείριση του πλούτου και η προστασία των συμβαλλόμενων.

Τα πρώτα δείγματα λογιστών και ελεγκτών τα συναντάμε από την αρχαιότητα και συγκεκριμένα περίπου στο 4.000π.Χ. στη Βαβυλώνα όπου ανθούσε το εμπόριο και επομένως υπήρχαν νόμοι του εμπορίου και λογιστικές εκθέσεις (Brown 1905). Η παλαιότητα της λογιστικής και ελεγκτικής αναφέρεται και από τον Ramamoorti (2003), σύμφωνα με τον οποίο έχουμε ενδείξεις υπαρξής της, εκτός της Βαβυλωνίας και στην Κίνα (δυναστεία Zhao 1152-256.) Στην αρχαία Ελλάδα, στην περίοδο 500-300 π.Χ., συναντάται ο θεσμός του ελεγκτή για την εξέταση της διαχείρισης των Οικονομικών του Κράτους. Πιο συγκεκριμένα στην Αθήνα δημιουργήθηκε ο θεσμός των «Λογιστών» και των «Ευθυνών» οι οποίοι με προκαθορισμένη οργανωτική ιεραρχία και συγκρότηση, είχαν ως κύριο έργο, τον έλεγχο της χρηστής διαχείρισης του πλούτου των πόλεων, των ναών και των Λογαριασμών Διαχείρισης των αξιωματούχων που αποχωρούσαν από τα δημόσια αξιώματα (Νεγκάκης και

Ταχυνάκης, 2017). Στην ευθύνη των λογιστών ελεγκτών εκείνης της εποχής ανήκε το έργο της δημοσιοποίησης των ελεγκτικών τους πορισμάτων και η καταδίκη ή απαλλαγή των διαχειριστών για απάτη, παράλειψη και παραβατική συμπεριφορά. Κατά τα Βυζαντινά έτη, ο θεσμός των λογιστών ισχυροποιείται καθώς οι λογιστές θεωρούνται υπεύθυνοι για τον έλεγχο των λογαριασμών του Δημοσίου και την διαχείριση των δημοσίων οικονομικών.

Τους πρώτους επαγγελματίες ελεγκτές τους συναντάμε στη Βενετία κατά το έτος 1581. Σημειωτέον ότι είχαν μεγάλη επιρροή και ρύθμιζαν με αυστηρότητα τις δραστηριότητες των μελών τους. Στη Γαλλία, περί τα τέλη του 17ου αιώνα, υπήρξε στο ελεγκτικό συνέδριο του Παρισιού ένας ελεγκτής ο οποίος έκανε επαλήθευση όλων των λογαριασμών. Το πόνημα αυτό ανέλαβαν οι Bertr and FrancoisBareme από το 1640 μέχρι το 1703, οι οποίοι έκαναν μάλιστα και συγγραφή για την διπλογραφική λογιστική μέθοδο. Την ίδια εποχή στα δικαστήρια διεξάγονταν πραγματογνωμοσύνες καθώς και λογιστικοί έλεγχοι. (Owolabi et al, 2016)

Αργότερα, η εμπορική άνθηση που παρουσίασαν οι ιταλικές πόλεις έδωσε νέα ώθηση στο θεσμό του ελέγχου. Συγκεκριμένα, στις αρχές του 13ου αιώνα, η Πίζα είχε τον επίσημο ελεγκτή της. Με τη λογιστική την εποχή αυτή ασχολούταν δύο διαφορετικά πρόσωπα, ως μέσο εσωτερικού ελέγχου. Παρόμοια στην Αγγλία, στο Υπουργείο των Οικονομικών, όπου ένα πρώτο κατάστιχο κρατούσε ο Θησαυροφύλακας, ένα δεύτερο ο Γραμματέας της Καγκελαρίας και ένα τρίτο κάποιος αντιπρόσωπος του Βασιλιά, όλες δε οι σελίδες σε καθένα από αυτά έπρεπε να συμφωνούν με τις αντίστοιχες των δύο άλλων.

Ο όρος Ελεγκτές (Auditors) πρωτοεμφανίζεται στη Μεγάλη Βρετανία το 1285 σε σχετικό διάταγμα του Εδουάρδου του Α΄, το οποίο όριζε ότι όλοι οι διαχειριστές του δημόσιου χρήματος θα ελέγχονται από τους Auditors. . Στην ίδια χώρα με τον εταιρικό νόμο του 1862 αναγνωρίζεται η ανάγκη για ακριβοδίκαιη χρηματοοικονομική πληροφόρηση μαζί με την ανάγκη για ανεξάρτητο έλεγχο των λογιστικών καταστάσεων μικρών και μεγάλων επιχειρήσεων. Από τις αρχές του 20ου αιώνα την πρωτοπορία των εξελίξεων της Ελεγκτικής ανέλαβαν και φαίνεται να διατηρούν οι Η.Π.Α. με αρκετές χώρες της Δυτικής Ευρώπης, αργότερα να ακολουθούν τις εξελίξεις.

Στην Ελλάδα το πρώτο ουσιαστικό βήμα για την καθιέρωση εξωτερικού ελέγχου έγινε με το Νόμο 5076/1931 περί Ανώνυμων Εταιριών και Τραπεζών, όπου προβλεπόταν η δημιουργία του Σώματος Ορκωτών Λογιστών (ΣΟΛ). Ωστόσο, ο

θεσμός αυτός δε λειτούργησε, καθώς συνέχισαν να ισχύουν τα άρθρα 36-38 του Νόμου 2190/1920 , τα οποία όριζαν ότι οι έλεγχοι των ισολογισμών πραγματοποιούνται από δυο τακτικούς και δυο αναπληρωματικούς ελεγκτές, οι οποίοι εκλέγονταν από την Γενική Συνέλευση των μετόχων της Ανώνυμης Εταιρίας. Το 1948 υπεγράφη σύμβαση ανάμεσα στην Ελληνική Κυβέρνηση και τη Διοίκηση Οικονομικής Συνεργασίας των Η.Π.Α, με την οποία κλήθηκαν Άγγλοι ορκωτοί λογιστές. Η πρώτη ουσιαστική προσπάθεια υλοποίησης των αποφάσεων αυτών για τη δημιουργία του Σώματος Ορκωτών Λογιστών έγινε το 1952, όταν συγκροτήθηκε δωδεκαμελές σώμα αποτελούμενο από καθηγητές, διευθυντές υπουργείων και τραπεζών, το οποίο όμως δε λειτούργησε ουσιαστικά μετά την παραίτηση της Κυβερνήσεως Πλαστήρα τον Οκτώβριο του 1952. Τέλος, το 1955, ψηφίστηκε από την Βουλή το Νομοθετικό Διάταγμα 3329 «Περί συστάσεως Σώματος Ελλήνων Ορκωτών Λογιστών» και δημοσιεύτηκε στο Φ.Ε.Κ. Α230/25.8.55, μέσω του οποίου το Σώμα Ορκωτών Λογιστών αποτέλεσε το κύριο ελεγκτικό σώμα στην Ελλάδα μέχρι το 1992. Αργότερα, το 2002 με το Νόμο 3016 (Περί εταιρικής διακυβέρνησης) έγινε υποχρεωτική η εφαρμογή του εσωτερικού ελέγχου στις εισηγμένες στο χρηματιστήριο εταιρείες.

3.3 Εσωτερικός έλεγχος

3.3.1 Ορισμός Εσωτερικού ελέγχου

Ο Εσωτερικός Έλεγχος (Internal Auditing) σύμφωνα και με το ινστιτούτο εσωτερικών ελεγκτών, είναι μια ανεξάρτητη, αντικειμενική, διαβεβαιωτική και συμβουλευτική δραστηριότητα, η οποία προσθέτει αξία και βελτιώνει τις εταιρικές δραστηριότητες και λειτουργίες. Υποστηρίζει τον οργανισμό στην επίτευξη των στόχων του, χρησιμοποιώντας συστηματική και πειθαρχημένη προσέγγιση, με σκοπό την αξιολόγηση και βελτίωση της αποτελεσματικότητας διαχείρισης των κινδύνων, των δικλίδων και των διαδικασιών διακυβέρνησης. Ο εσωτερικός έλεγχος έχει ανεξάρτητο, αντικειμενικό, ασφαλή και συμβουλευτικό χαρακτήρα ενώ αποσκοπεί στη δημιουργία αξίας και τη βελτίωση της λειτουργίας του οργανισμού στον οποίο λαμβάνει χώρα (Κάντζος, 2006). Συμβάλει στην επίτευξη των στόχων των

οργανισμών διαμέσου μίας συστηματικής επιστημονικής προσέγγισης η οποία αποσκοπεί στην αξιολόγηση και βελτίωση των διαδικασιών διαχείρισης κινδύνων, διεξαγωγής εσωτερικών ελέγχων και άσκησης των διοικητικών λειτουργιών.

Ο εσωτερικός έλεγχος με το έργο του, προσθέτει αξία στην οικονομική μονάδα. Ο ρόλος του εσωτερικού ελέγχου δεν περιορίζεται στον παραδοσιακό οικονομικό έλεγχο δηλαδή έλεγχος επί των οικονομικών καταστάσεων, αλλά ασχολείται και με διοικητικά θέματα. Βασικός σκοπός τους Εσωτερικού Ελέγχου είναι η συνεχής ενίσχυση της οικονομικής μονάδας και η εξασφάλιση του εταιρικού συμφέροντος.

Το σύστημα εσωτερικού ελέγχου πραγματοποιεί τις παρακάτω βασικές λειτουργίες:

1. Οργανώνει κατά τον καταλληλότερο τρόπο τις οικονομικές, λογιστικές και λοιπές υπηρεσίες της επιχείρησης.
2. Κατανέμει κατά τον βέλτιστο τρόπο τις ευθύνες και αρμοδιότητες των ανθρώπινων πόρων.
3. Εφαρμόζει ένα κανονιστικό και ελεγκτικό πλαίσιο το οποίο στοχεύει στην ελαχιστοποίηση των κινδύνων που απορρέουν από λάθη και άλλες παραλείψεις κατά τη διεξαγωγή συναλλαγών, την αύξηση της ακρίβειας και αξιοπιστίας των περιουσιακών στοιχείων της επιχείρησης (αποθέματα, χρεόγραφα κλπ.), καθώς και την αποτελεσματική τους φύλαξη.

3.3.2 Αρμοδιότητες της υπηρεσίας εσωτερικού ελέγχου

Ο εσωτερικός έλεγχος έχει ως αντικείμενο του την παροχή προς τη διοίκηση εξειδικευμένων υπηρεσιών υψηλού επιπέδου. Προς τη συγκεκριμένη κατεύθυνση αξιολογεί τα συστήματα της επιχείρησης, παρέχει υποστήριξη σε ό,τι αφορά την αποτελεσματική εκτέλεση των καθηκόντων του ανθρώπινου δυναμικού καθώς και αξιολογήσεις οι οποίες βασίζονται σε επιστημονικές αναλύσεις το κόστος των οποίων περιορίζεται στο ελάχιστο δυνατό (Χατζηχαραλάμπους, 2004).

Η υπηρεσία εσωτερικού ελέγχου επιφορτίζεται με τις εξής αρμοδιότητες (Βελέντζας κ.α., 2012, Χατζηχαραλάμπους, 2004):

- Τη διατήρηση και λειτουργία των αναγκαίων οργανωτικών δομών και εξουσιοδοτήσεων.
- Τον έλεγχο των χρηματοοικονομικών καταστάσεων.

- Την επανεξέταση και τη διόρθωση αδυναμιών του συστήματος εσωτερικού ελέγχου.
- Τον εντοπισμό πιθανών κινδύνων που απορρέουν από την εταιρική λειτουργία και τη διασφάλιση της τήρησης του καταστατικού.
- Την παρακολούθηση της απόδοσης του ανθρώπινου δυναμικού και της διοίκησης.
- Την παρακολούθηση της πορείας και εξέλιξης των επενδύσεων.
- Την επίβλεψη της απόδοσης και λειτουργίας της παραγωγικής διαδικασίας καθώς και του παραγωγικού κόστους.
- Την αξιολόγηση του οργανωτικού συστήματος κατά μήκος των ιεραρχικών επιπέδων και των διαδικασιών και εξουσιοδοτήσεων οι οποίες αφορούν τις σχέσεις των συναλλαγών και των συνεργασιών με τρίτους.
- Την περιοδική επιβεβαίωση και πιστοποίηση της εταιρικής λειτουργίας μέσω της διεξαγωγής συγκρίσεων ανάμεσα στους στόχους και τα αποτελέσματα.
- Την τήρηση της πολιτικής που σχετίζεται με το προσωπικό, τις προαγωγές, την αξιολόγηση και την αξιοποίηση των στελεχών, καθώς και του πλαισίου που ρυθμίζει την επαγγελματική συμπεριφορά και τη συμμόρφωση με τη νομοθεσία και τις διαδικασίες που απορρέουν από αυτήν.
- Τη συμμόρφωση του προσωπικού προς τις αποφάσεις της διοίκησης, τον κανονισμό λειτουργίας και τις εξουσιοδοτήσεις προς τρίτους.
- Την αποφυγή ατασθαλιών, καταχρήσεων, κλοπών, φθορών, καθώς και την απόκρυψη στοιχείων με σκοπό την αποκόμιση οικονομικού οφέλους.
- Τη διασφάλιση ενός κλίματος αποδοχής και μίας διάθεσης συνεργασίας από τους ελεγχόμενους.
- Την εξέταση του περιβάλλοντος της επιχείρησης και της δυναμικής του περιβάλλοντος και των μέτρων που λαμβάνονται ούτως ώστε η εταιρεία να επιβιώσει απέναντι στον ανταγωνισμό.
- Την εισήγηση των αποτελεσμάτων στη διοίκηση ούτως ώστε να αντιμετωπιστούν οι αδυναμίες.

3.3.3 Η αναγκαιότητα του εσωτερικού ελέγχου

Πολλοί είναι οι λόγοι οι οποίοι καθιστούν την υπηρεσία του Εσωτερικού Ελέγχου αναγκαία. Οι βασικότεροι από αυτούς είναι οι παρακάτω:

1. Δραστηριοποίηση της εταιρείας σε πολύπλοκο περιβάλλον: το σύγχρονο επιχειρησιακό περιβάλλον χαρακτηρίζεται από πολυπλοκότητα καθώς οι όποιες λειτουργίες και δραστηριότητες των εταιρειών χαρακτηρίζεται από πολυμορφία που απαιτεί εξαιρετική εξειδίκευση και ανταγωνιστικότητα σε όλους τους τομείς.
2. Υψηλός όγκος συναλλαγών: είτε λόγω της επέκτασης των δραστηριοτήτων των επιχειρήσεων, πέρα από τα εθνικά σύνορα, είτε μέσω της σύναψης συμμαχιών και συνεργασιών με επιχειρήσεις εκτός συνόρων, ο όγκος των συναλλαγών αυξάνεται διαρκώς αλλά και οι ίδιες οι συναλλαγές γίνονται ολοένα και πιο πολύπλοκες. Τα ανωτέρω οδηγούν στην δυσκολία, από την πλευρά της διοίκησης, της άμεσης εποπτείας όλων των λειτουργιών της οικονομικής μονάδας.
3. Η εξασφάλιση της ορθολογικής λειτουργίας όλων των λειτουργικών τομέων της οικονομικής μονάδας: ο κατάλληλος συντονισμός των δραστηριοτήτων, η επίβλεψη των λειτουργιών, η ορθή διαχείριση των διαθεσίμων, η ορθή διαχείριση των παγίων κεφαλαίων και γενικότερα, η διαμόρφωση των συνθηκών που προωθούν και εξασφαλίζουν την επίτευξη των στόχων της, είναι απαραίτητα στοιχεία για την εύρυθμη και αποδοτική λειτουργία της. Με τη χρήση του εσωτερικού ελέγχου επιτυγχάνεται η απαιτούμενη επίβλεψη σε όλους τους λειτουργικούς τομείς και στο σύνολο των διαδικασιών και συναλλαγών της οικονομικής μονάδας, ώστε να εντοπίζονται εγκαίρως οι αδυναμίες, να ενημερώνεται η διοίκηση και να λαμβάνονται διορθωτικά μέτρα.
4. Αποτροπή και περιορισμός λαθών είτε αυτά είναι εκούσια, είτε ακούσια: ο εσωτερικός έλεγχος είναι απαραίτητος, προκειμένου να περιοριστούν λάθη, εκούσια και ακούσια, που οφείλονται στον ανθρώπινο παράγοντα. Αποτελεί ένα εργαλείο ελέγχου των δραστηριοτήτων και των καθηκόντων των στελεχών της οικονομικής μονάδας, με το οποίο περιορίζονται τυχόν σφάλματα και ατασθαλίες, που οφείλονται στην ανθρώπινη φύση, ικανότητα, αλλά και ηθική.
5. Συνεισφορά στο έργο των εξωτερικών ελεγκτών: η ύπαρξη εσωτερικού ελέγχου είναι απαραίτητη στο έργο των εξωτερικών ελεγκτών. Θα πρέπει να τονιστεί, ότι στα ελεγκτικά πρότυπα και στις σχετικές νομοθεσίες, που αφορούν τους εξωτερικούς ελεγκτές, η αξιολόγηση του εσωτερικού ελέγχου, που εφαρμόζεται στην εξεταζόμενη

οικονομική μονάδα, θεωρείται απαραίτητη και καθοριστική, για τον σχεδιασμό και τη διαμόρφωση των μεθόδων του εξωτερικού ελέγχου, αλλά και για την έκταση των ελέγχων που θα πραγματοποιηθούν από τους εξωτερικούς ελεγκτές. Επομένως, όταν ο εσωτερικός έλεγχος είναι ισχυρός και αποτελεσματικός, οι εξωτερικοί ελεγκτές μπορούν να στηριχθούν σε αυτόν, να θεωρήσουν αξιόπιστα και ακριβή τα στοιχεία των οικονομικών και λογιστικών καταστάσεων και συνεπώς να περιορίσουν την έκταση των ελέγχων τους.

3.3.4 Χαρακτηριστικά εσωτερικού ελεγκτή

Ο κώδικας Επαγγελματικής Δεοντολογίας της Υπηρεσίας Εσωτερικού Ελέγχου στηριζόμενος στον Κώδικα Επαγγελματικής Δεοντολογίας του Ινστιτούτου Εσωτερικών Ελεγκτών συστηματοποίησε και ανέλυσε περαιτέρω τις αρχές αυτές με τις οποίες ο εσωτερικός ελεγκτής θα πρέπει να συμμορφώνεται.

Ανεξαρτησία – Ο εσωτερικός έλεγχος είναι ανεξάρτητος από τη Διεύθυνση του ελεγχόμενου οργανισμού και δεν έχει οποιαδήποτε άμεση υπευθυνότητα για, ή εξουσία πάνω, στις δραστηριότητες που αποτελούν αντικείμενο ελέγχου. Οι υπηρεσίες που εκτελούνται από τους ελεγκτές είναι συμβουλευτικής φύσεως και με κανένα τρόπο δεν απαλλάσσουν τη διεύθυνση από τις δικές της ευθύνες. Ο εσωτερικός έλεγχος θα έχει καθαρά συμβουλευτικό ρόλο στον καθορισμό των μεθόδων και συστημάτων ελέγχου τα οποία θα ενσωματώνονται σε οποιοδήποτε νέο σύστημα. Για να διασφαλίζεται ότι η ανεξαρτησία του εσωτερικού Ελέγχου δεν επηρεάζεται δυσμενώς, οι εσωτερικοί ελεγκτές δεν θα πρέπει να αναπτύσσουν ή/ και να εγκαθιστούν συστήματα και διαδικασίες ούτε να αναμιγνύονται σε οποιαδήποτε δραστηριότητα την οποία ενδεχομένως θα απαιτηθεί να εξετάσουν.

Ακεραιότητα – Η ακεραιότητα των εσωτερικών ελεγκτών καλλιεργεί την εμπιστοσύνη και έτσι παρέχει τη βάση για αξιοπιστία στην κρίση τους. Στα πλαίσια αυτά ο εσωτερικός ελεγκτής :

1. Θα εκτελεί την εργασία του με τιμιότητα, ζήλο, και υπευθυνότητα,
2. Δεν θα λαμβάνει εν γνώση του μέρος σε οποιαδήποτε παράνομη δραστηριότητα, ή

θα εμπλέκεται σε δραστηριότητες οι οποίες είναι δυσφημιστικές για την Υπηρεσία Εσωτερικού Ελέγχου

3. Θα σέβεται και θα συνεισφέρει στους έννομους και ηθικούς στόχους του ελεγχόμενου και της Υπηρεσίας Εσωτερικού Ελέγχου.

Αντικειμενικότητα και Αμεροληψία – Οι εσωτερικοί ελεγκτές να παρουσιάζουν το ψηλότερο δυνατό επίπεδο επαγγελματικής αντικειμενικότητας στη συλλογή, αξιολόγηση, και διοχέτευση πληροφοριών σε σχέση με τη δραστηριότητα ή διαδικασία που εξετάζεται. Οι εσωτερικοί ελεγκτές διενεργούν μια ισοζυγισμένη αξιολόγηση των σχετικών περιστάσεων και δεν επηρεάζονται ανάρμοστα από δικά τους συμφέροντα ή συμφέροντα άλλων στη διαμόρφωση των απόψεων τους. Μέσα σε αυτά τα πλαίσια ο εσωτερικός ελεγκτής :

1. Δεν συμμετέχει σε οποιαδήποτε δραστηριότητα ή σχέση η οποία μπορεί να επηρεάσει ή μπορεί να θεωρηθεί ότι επηρεάζει την αμερόληπτη κρίση του. Η συμμετοχή αυτή περιλαμβάνει εκείνες τις δραστηριότητες ή σχέσεις οι οποίες μπορούν να έρθουν σε σύγκρουση με τα συμφέροντα του ελεγχόμενου,
2. Δεν αποδέχεται οτιδήποτε το οποίο μπορεί να επηρεάσει ή μπορεί να θεωρηθεί ότι θα επηρεάσει την επαγγελματική του κρίση,
3. Θα γνωστοποιεί όλα τα ουσιώδη γεγονότα τα οποία γνωρίζει και που αν αυτά **δεν** γνωστοποιηθούν μπορεί να αλλοιώσουν την αναφορά των δραστηριοτήτων που εξετάζονται.

Εμπιστευτικότητα – Οι εσωτερικοί ελεγκτές σέβονται την αξία και την ιδιοκτησία των πληροφοριών που λαμβάνουν και δεν γνωστοποιούν οποιαδήποτε πληροφορία χωρίς κατάλληλη εξουσιοδότηση εκτός και αν υπάρχει νομική ή επαγγελματική υποχρέωση να το πράξουν. Μέσα σε αυτά τα πλαίσια ο εσωτερικός ελεγκτής:

1. θα χρησιμοποιεί και θα προστατεύει με σύνεση τις πληροφορίες που λαμβάνει μέσα στα πλαίσια των καθηκόντων του,
2. δε θα χρησιμοποιεί τις πληροφορίες για οποιοδήποτε προσωπικό όφελος ή με οποιοδήποτε τρόπο ο οποίος θα μπορούσε να είναι αντίθετος με το νόμο ή να είναι επιζήμιος στους ηθικούς στόχους της Υπηρεσίας Εσωτερικού Ελέγχου.

Ικανότητα – Οι εσωτερικοί ελεγκτές εφαρμόζουν την απαιτούμενη γνώση, προσόντα και εμπειρία κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους. Μέσα σε αυτά τα πλαίσια ο εσωτερικός ελεγκτής

1. θα εμπλέκεται μόνο σε εκείνες τις υπηρεσίες για τις οποίες κατέχει την απαραίτητη γνώση, προσόντα και εμπειρία,
2. θα εκτελεί υπηρεσίες εσωτερικού ελέγχου σύμφωνα με τα Πρότυπα για Επαγγελματική Άσκηση του Εσωτερικού Ελέγχου (Standards for the Professional Practice of Internal Auditing) και το Εγχειρίδιο Εσωτερικού Ελέγχου (Internal Audit Manual), θα βελτιώνει συνεχώς τον επαγγελματισμό, την αποτελεσματικότητα και την ποιότητα της εργασίας του.

3.4 Εξωτερικός Έλεγχος

Ο εξωτερικός έλεγχος διενεργείται επί του λογιστικού συστήματος ενός οργανισμού, αλλά και των επιμέρους οργανωτικών συστημάτων, τα οποία ενδέχεται να επηρεάζουν τη λειτουργία και την αποτελεσματικότητα του λογιστικού συστήματος, με συστηματική και με καθορισμένες διαδικασίες έρευνα επί των οικονομικών καταστάσεων, τις οποίες θα κρίνει κατά περίπτωση ο ελεγκτής. Τα διακριτικά χαρακτηριστικά του ανεξάρτητου εξωτερικού ελέγχου αποτελούν η έκφραση γνώμης του ελεγκτή αναφορικά με την ορθή ή όχι παρουσίαση της χρηματοοικονομικής θέσης της επιχείρησης και των δραστηριοτήτων της στις ελεγχόμενες από αυτόν χρηματοοικονομικές καταστάσεις, κατά την περίοδο την οποία αφορά ο έλεγχος, μέσα στο πλαίσιο της νομοθεσίας και των ιδιαίτερων συνθηκών της χώρας στην οποία δραστηριοποιείται η επιχείρηση.

Οι εξωτερικοί ελεγκτές αναφέρονται συχνά ως ανεξάρτητοι ελεγκτές ή ορκωτοί ελεγκτές λογιστές. Ονομάζονται "εξωτερικοί" επειδή δεν ανήκουν στο ανθρώπινο δυναμικό του ελεγχόμενου φορέα. Οι εξωτερικοί ελεγκτές ελέγχουν τις οικονομικές καταστάσεις αλλά μπορούν επίσης να πραγματοποιήσουν τις περισσότερες κατηγορίες ελέγχων. Πρόκειται για ειδικούς επαγγελματίες με ανεπίληπτο ήθος και ακέραιο χαρακτήρα, άρτια επιστημονική κατάρτιση καθώς και ειδική πείρα. Ο Εξωτερικός Ελεγκτής μαζί με το Διοικητικό Συμβούλιο και τη Γενική Συνέλευση αποτελούν τα τρία θεσμικά όργανα της Ανώνυμης Εταιρίας.

Οι Εξωτερικοί Ελεγκτές διορίζονται είτε υποχρεωτικά από τη νομοθεσία, είτε από τους μετόχους των Ανωνύμων Εταιριών, προκειμένου να ελέγξουν το πως η Διοίκηση διαχειρίζεται τα περιουσιακά στοιχεία που οι μέτοχοι έχουν επενδύσει σε αυτή.

Διαδικαστικά, ο Εξωτερικός Έλεγχος περιλαμβάνει τη συστηματική εξέταση και αξιολόγηση των ετήσιων χρηματοοικονομικών καταστάσεων, που εκδίδονται και δημοσιεύονται από τις επιχειρήσεις και σε δεύτερη φάση, περιλαμβάνει τη διατύπωση των αποτελεσμάτων του ελέγχου στο πιστοποιητικό ελέγχου ή όπως ονομάζεται πλέον, στην "έκθεση ελέγχου των Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών". Η έκθεση αυτή δημοσιεύεται μαζί με τις οικονομικές καταστάσεις των επιχειρήσεων, προκειμένου όλοι οι χρήστες αυτών να ενημερώνονται για την πραγματική και ακριβή κατάσταση των επιχειρήσεων.

Βασικό χαρακτηριστικό του ανεξάρτητου, εξωτερικού ελέγχου είναι ότι ο ανεξάρτητος εξωτερικός ελεγκτής ουσιαστικά φέρει ευθύνη προς τους εκτός της ελεγχόμενης μονάδας ενδιαφερόμενους για την χρηματοοικονομική κατάσταση και αποτελεσματικότητα της επιχείρησης, συμπεριλαμβανομένων και των μετόχων. Στις περισσότερες οικονομικά ανεπτυγμένες χώρες σήμερα ο εξωτερικός ελεγκτής δεν θεωρείται επάγγελμα αλλά λειτούργημα. Όσο αυξάνεται η πολυπλοκότητα των οικονομικών σχέσεων τόσο περισσότερο γίνεται αναγκαία η οργάνωση και η συγκρότηση του εξωτερικού ελέγχου σε ανεξάρτητο λειτούργημα, με επαρκή και σαφώς οριοθετημένο πλαίσιο δράσης. Σήμερα αποτελεί καθολικό αίτημα η διαύγεια στις οικονομικές συναλλαγές για το σύνολο του παραγωγικού και διοικητικού δυναμικού των επιχειρήσεων, καθώς και των ευρύτερων στρωμάτων του κοινωνικού συνόλου. Η εξασφάλιση αυτή ανεβάζει την στάθμη των προσδοκιών και των απαιτήσεων των πελατών των εξωτερικών ελεγκτών.

3.4.1 Νομοθεσία για τον εξωτερικό έλεγχο

Το Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών (ΣΟΕΛ) ιδρύθηκε στα πλαίσια του Νόμου 1969/91, αποσκοπώντας στην απελευθέρωση του επαγγέλματος του ελεγκτή – λογιστή. Οι νόμιμοι ελεγκτές έχουν ως αντικείμενο τους την πραγματοποίηση ελέγχων στην οικονομική διαχείριση των επιχειρήσεων (δημόσιων ή ιδιωτικών), ανεξαρτήτως της μορφής τους.

Επιπρόσθετα, το άρθρο 2 του Νόμου 3693/2008 παρέχει στους ελεγκτές τη δυνατότητα ίδρυσης ελεγκτικών εταιρειών οι οποίες θα πρέπει να πληρούν τις εξής προϋποθέσεις (Νεγκάκης και Ταχυνάκης, 2013):

1. Ο έλεγχος διενεργείται αποκλειστικά από φυσικά πρόσωπα τα οποία φέρουν την ιδιότητα του ελεγκτή.

2. Η πλειοψηφία των δικαιωμάτων ψήφου των ελεγκτικών εταιρειών κατέχεται από φυσικά ή νομικά πρόσωπα τα οποία έχουν λάβει τη σχετική επαγγελματική άδεια.
3. Τα μέλη της διοίκησης είναι φυσικά ή νομικά πρόσωπα τα οποία κατέχουν τη σχετική άδεια εξάσκησης επαγγέλματος.
4. Κάθε πρόσωπο είναι έντιμο.

3.4.2 Διαδικασία εξωτερικού ελέγχου

Αποδοχή ανάθεσης ελέγχου

Το πρώτο στάδιο της διαδικασίας του εξωτερικού ελέγχου περιλαμβάνει την ανάθεση του ελέγχου και την αποδοχή του από τον ελεγκτή όταν:

- διαπιστώσει πως πληρούνται οι προϋποθέσεις για τον έλεγχο και
- επιβεβαιώνεται πως υπάρχει συν αντίληψη περί των όρων της ανάθεσης του ελέγχου εκ μέρους του ελεγκτή και της διοίκησης της ελεγχόμενης εταιρίας.

Προκειμένου να διαπιστωθεί εάν πληρούνται οι προϋποθέσεις για έναν έλεγχο, ο ελεγκτής θα πρέπει να εκτιμήσει εάν το πλαίσιο χρηματοοικονομικής αναφοράς που πρόκειται να εφαρμοστεί στην κατάρτιση χρηματοοικονομικών καταστάσεων είναι αποδεκτό και εάν υπάρχει δυνατότητα συμμόρφωσής τους με τα ελεγκτικά πρότυπα. Ταυτόχρονα η διοίκηση οφείλει να αναγνωρίζει την ευθύνη της για την κατάρτιση των καταστάσεων αυτών και τις αναγκαίες εσωτερικές δικλίδες ασφαλείας και να παρέχει πρόσβαση σε οποιαδήποτε πληροφόρηση και πρόσωπο που κρίνει ο ελεγκτής ότι είναι αναγκαίο για να αποκτήσει ελεγκτικά τεκμήρια.

Σχεδιασμός ελέγχου

Ο σχεδιασμός ενός ελέγχου αποτελεί μία συνεχή και επαναλαμβανόμενη διαδικασία που περιλαμβάνει τη θέσπιση συνολικής στρατηγικής ελέγχου για την ανάθεση, καθώς και την ανάπτυξη ενός σχεδίου ελέγχου. Ο επαρκής προγραμματισμός ωφελεί τον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων, καθώς βοηθά των ελεγκτή

- να δώσει τη δέουσα προσοχή σε σημαντικούς τομείς του ελέγχου,
- να εντοπίσει και να επιλύσει εγκαίρως πιθανά προβλήματα,

- να διοργανώνει σωστά και να διαχειρίζεται την ανάθεση ελέγχου, ώστε να διενεργείται με αποτελεσματικό και αποδοτικό τρόπο,
- να επιλέξει, να διευθύνει και να εποπτεύει τα κατάλληλα άτομα της ομάδας ανάθεσης του ελέγχου και
- να συντονίζει τις εργασίες που πραγματοποιήθηκαν από τους ελεγκτές των συστατικών στοιχείων και των εμπειρογνώμων.

Στον σχεδιασμό του ελέγχου, ο ελεγκτής ορίζει ένα ποσό πάνω από το οποίο τα λάθη είναι σημαντικά. Ορίζει ένα επίπεδο σημαντικότητας για το σύνολο των οικονομικών καταστάσεων. Ο ελεγκτής επιδιώκει να προσδιορίσει τι μπορεί να εμφανίσει σημαντικά λαθεμένες καταστάσεις. Εξετάζει την εταιρία και το περιβάλλον της επιδιώκοντας να εντοπίσει τους κινδύνους και να καθορίσει απαραίτητες τις ελεγκτικές διαδικασίες. Τότε προσδιορίζει και τη σημαντικότητα για συναλλαγές, λογαριασμούς ή γνωστοποιήσεις.

Διαδικασίες ελέγχου

Ο έλεγχος συντίθεται από ελεγκτικές διαδικασίες διάφορων τύπων έτσι ώστε ο ελεγκτής να συγκεντρώσει επαρκή και κατάλληλα ελεγκτικά τεκμήρια. Από την άποψη των ειδών, η διαδικασίες χωρίζονται σε δύο μεγάλες κατηγορίες σύμφωνα με το ΔΕΠ 330:

- Οι ουσιώδεις διαδικασίες, που σχεδιάζονται για να εντοπίσουν ουσιώδη σφάλματα σε επίπεδο ισχυρισμού.
- Οι δοκιμασίες δικλείδων εσωτερικού ελέγχου, που αξιολογούν την λειτουργική αποτελεσματικότητα των δικλείδων στην αποτροπή ή τον εντοπισμό και τη διόρθωση ουσιωδών σφαλμάτων σε επίπεδο ισχυρισμού.

Είναι προφανές, πως οι ουσιώδεις διαδικασίες αφορούν τον κύριο όγκο των ελεγκτικών διαδικασιών και την εκτέλεση των εντολών ελέγχου, ενώ οι δοκιμασίες δικλείδων επικεντρώνονται αποκλειστικά στην έρευνα σημείων του εσωτερικού ελέγχου, για να εξεταστεί η αποτελεσματικότητά τους.

3.4.3 Αρμοδιότητες του Εξωτερικού Ελεγκτή

Με βάση το άρθρο 37 Ν. 2190/1920, ο Εξωτερικός Ελεγκτής είναι επιφορτισμένος με τις παρακάτω αρμοδιότητες:

- Να αποφανθεί εάν η κλειόμενη οικονομική χρήση διεξήχθη ομαλά και σύμφωνα με τις βασικές διατάξεις των λογιστικών αρχών και προτύπων, τις αρχές του καταστατικού της επιχείρησης, τη φορολογική νομοθεσία, τον κώδικα βιβλίων και στοιχείων, το εμπορικό και εργατικό δίκαιο.
- Να αποφανθεί εάν οι λογιστικές καταστάσεις της κλειόμενης χρήσης έχουν συνταχθεί σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 42α-45 του Ν. 2190/1920 και εάν εμφανίζουν με απόλυτη σαφήνεια την πραγματική εικόνα της περιουσιακής διάρθρωσης, της χρηματοοικονομικής θέσης και των αποτελεσμάτων χρήσης της εταιρίας.
- Επίσης, σύμφωνα με το άρθρο 37 § 1 του Ν. 2190/1920, ο Ορκωτός Ελεγκτής υποχρεώνεται να υποβάλλει στη Γενική Συνέλευση των μετόχων ή εταίρων, από την οποία ανατέθηκε σ' αυτόν η διενέργεια ελέγχου, το «πιστοποιητικό ελέγχου», το οποίο πρέπει να περιλαμβάνει τα όσα ορίζονται από το εν λόγω άρθρο. Οφείλουν κατά τη διάρκεια της χρήσης να παρακολουθούν τη λογιστική και διαχειριστική κατάσταση της εταιρίας και έχουν το δικαίωμα να λάβουν γνώση οποιουδήποτε βιβλίου, λογαριασμού ή εγγράφου, περιλαμβανομένων και των πρακτικών της ΓΣ και του ΔΣ. Υποχρεούνται να κάνουν κάθε αναγκαία υπόδειξη προς το ΔΣ, μέσω της έκθεσης υποδείξεων που υποβάλλουν και, στην περίπτωση που διαπιστώνουν παράβαση των διατάξεων του νόμου ή του καταστατικού, να αναφέρονται στον αρμόδιο Υπουργό που ασκεί την εποπτεία.
- Όλες οι παρατηρήσεις, που αναγράφονται στις εκθέσεις των Ορκωτών Ελεγκτών πρέπει αρχικά να τεθούν υπόψη της ελεγχόμενης επιχείρησης, με σκοπό εάν είναι δυνατόν να πραγματοποιηθούν διορθωτικές πράξεις. Ωστόσο, στις εκθέσεις των Ελεγκτών θα πρέπει να αναγράφονται όλες εκείνες οι παρατηρήσεις οι οποίες δεν είναι σε θέση να τακτοποιηθούν ή η ελεγχόμενη επιχείρηση δεν τις τακτοποίησε σε εύλογο χρονικό διάστημα.

3.4.4 Έκθεση Ελέγχου

Οι εκθέσεις ελέγχου αποτελούν το τελευταίο κομμάτι της διαδικασίας του ελέγχου. Είναι ο συνδυαστικός κρίκος μεταξύ των ελεγκτών και των χρηστών των χρηματοοικονομικών καταστάσεων. Οι εκθέσεις απευθύνονται στους εντολείς του ελέγχου, οι οποίοι συνήθως είναι οι μέτοχοι της υπό έλεγχο εταιρίας. Οι εκθέσεις αποτελούνται από διάφορα μέρη (Καζαντζής, 2006). Αρχικά, αποτελείται από τον τίτλο της έκθεσης, ο οποίος συνήθως είναι «Πιστοποιητικό Ελέγχου» και από τον αποδέκτη της έκθεσης. Αμέσως μετά, στην εισαγωγική παράγραφο αναγράφεται το είδος των οικονομικών καταστάσεων που ελέγχθηκαν και η χρονική περίοδος, η δήλωση του ελεγκτή ότι η επιχείρηση έχει την ευθύνη για τις καταστάσεις που εκδίδει και επίσης οριοθετείται η ευθύνη των ελεγκτών. Το επόμενο μέρος αναφέρεται στην ευθύνη του Ορκωτού Ελεγκτή σχετικά με την διαμόρφωση και την διατύπωση γνώμης επί των οικονομικών καταστάσεων της ελεγχόμενης εταιρίας. Ως συνέχεια των προηγούμενων, έχουμε μια παράγραφο η οποία ξεκινάει με την φράση «Από τον ανωτέρω έλεγχο προέκυψαν τα εξής...» και περιλαμβάνονται οι τυχόν ουσιώδεις επιφυλάξεις που διαπιστώθηκαν από τον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων. Στην επόμενη παράγραφο, η οποία έχει ιδιαίτερη σημασία, αναγράφεται η γνώμη του ελεγκτή. Στο τέλος κάθε έκθεσης ελέγχου ανεξάρτητα του αποτελέσματός του, αναφέρεται μια τελευταία παράγραφος που αφορά άλλα νομικά ή άλλου είδους θέματα. Τέλος, αναγράφονται λεπτομερώς τα στοιχεία του ορκωτού ελεγκτή που πραγματοποίησε τον έλεγχο. Αυτά είναι η έδρα του ελεγκτή, η ημερομηνία, το ονοματεπώνυμό του, ο αριθμός μητρώου στο Σ.Ο.ΕΛ., η ελεγκτική εταιρία στην οποία ανήκει και ο αριθμός μητρώου Σ.Ο.ΕΛ. Εταιρίας.

Γνώμη Ελεγκτή

Αφού ολοκληρωθεί η διαδικασία του ελέγχου, ο ελεγκτής είναι σε θέση να εκφράσει την γνώμη του για τις οικονομικές καταστάσεις. Η μορφή της έκθεσης αυτής είναι έντυπη και υποβάλλεται στην Γενική Συνέλευση. Η γνώμη του ελεγκτή μπορεί να πάρει πολλές μορφές ανάλογα με τα ευρήματα του.

- Σύμφωνη Γνώμη

Η σύμφωνη γνώμη εκφράζεται στην περίπτωση που ο ελεγκτής έχει στην διάθεσή του όλα τα τεκμήρια και έχει πειστεί πλήρως πως οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις έχουν καταρτιστεί σύμφωνα με τα λογιστικά πρότυπα και αρχές. Σε αυτήν την περίπτωση επίσης, υπάρχει έλλειψη σφαλμάτων που να επηρεάζουν τις καταστάσεις. Στην κατηγορία αυτή μπορεί να περιλαμβάνεται και μια παράγραφος με έμφαση, όπου γίνεται αναφορά σε κάποιο θέμα το οποίο όμως δεν έχει σημαντικό αντίκτυπο στις οικονομικές καταστάσεις.

- Γνώμη με επιφύλαξη

Σε αυτήν την περίπτωση υπάρχουν διάφορα στοιχεία τα οποία επηρεάζουν την εικόνα των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, όχι όμως σε τόσο μεγάλο βαθμό ώστε να υπάρχει αρνητική γνώμη. Αυτά τα στοιχεία μπορεί να είναι ατομικά σφάλματα ή και συνολικά. Οι επιπτώσεις των σφαλμάτων αυτών είναι μεν σημαντικές αλλά όχι διάχυτες στις οικονομικές καταστάσεις.

- Αδυναμία έκφρασης γνώμης

Εάν ο ελεγκτής δεν είναι σε θέση να έχει στην κατοχή του όλα τα επαρκή και κατάλληλα ελεγκτικά τεκμήρια τότε έχουμε αδυναμία έκφρασης γνώμης. Η έλλειψη αυτή οδηγεί σε διάχυτες επιπτώσεις στις οικονομικές καταστάσεις. Τέτοιες επιπτώσεις δεν περιορίζονται σε συγκεκριμένους λογαριασμούς αλλά εξαπλώνονται σε ένα μεγαλύτερο εύρος των οικονομικών καταστάσεων.

- Αρνητική γνώμη

Η αρνητική γνώμη χρησιμοποιείται στην περίπτωση όπου υπάρχουν πολλαπλά και σημαντικά σφάλματα διάχυτα στις οικονομικές καταστάσεις. Επίσης αρνητική γνώμη εκφράζεται όταν οι οικονομικές καταστάσεις δεν καταρτίζονται σύμφωνα με τα αποδεκτά λογιστικά πρότυπα και αρχές.

3.4.5 Η ευθύνη των ορκωτών λογιστών

Στη σημερινή κοινωνία η «ακριβοδίκαιη» γνώμη του ελεγκτή λογιστή συμβάλλει στην προστασία ενός αριθμού κοινωνικών ομάδων, όπως είναι οι μέτοχοι μιας επιχείρησης, οι εργαζόμενοι, οι τράπεζες, οι προμηθευτές, οι πιστωτές αλλά και η ίδια η πολιτεία.³⁸ Αρκετά άτομα επηρεάζονται άμεσα από το έργο των ορκωτών ελεγκτών- λογιστών, γεγονός που καθιστά την ελεγκτική εργασία ανεξάρτητη και συνεπή. Το έργο της επομένως συμβάλλει στην ενίσχυση της θέσης των επιχειρήσεων, στην ορθολογική κατανομή των πόρων, στην ανάπτυξη υγείων εταιρειών, νέων προϊόντων και υπηρεσιών. Επομένως είναι πολύ σημαντική η έννοια της «Ευθύνης», που φέρουν οι ορκωτοί ελεγκτές λογιστές απέναντι στις παραπάνω κοινωνικές ομάδες καθώς και στα συμφέροντα της καθεμίας. Η ευθύνη των ορκωτών ελεγκτών λογιστών μπορεί να διακριθεί σε ηθική και νομική ευθύνη.

Η Νομική Ευθύνη Του Ορκωτού Ελεγκτή – Λογιστή

ΑΣΤΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ: Ο ελεγκτής που αναλαμβάνει τον έλεγχο μια επιχείρησης, αναλαμβάνει ταυτόχρονα και την ευθύνη να εκτελεί την συμφωνηθείσα σύμβαση κατά τον τρόπο που ορίζεται από την επαγγελματική του ιδιότητα. Από τη διατύπωση του Ν. 2190/1920 προκύπτει ότι η ευθύνη των ορκωτών είναι ατομική και όχι συλλογική, έστω και αν ο έλεγχος γίνεται από δύο ή περισσότερους ελεγκτές. Η ευθύνη παρ' όλα αυτά ορίζεται στον ελεγκτή μόνο αν διαπιστωθεί παράβαση καθήκοντος, αδίκημα αλλά και ζημία. Ακόμα η ευθύνη του ελεγκτή είναι δικαιοπρακτική γιατί απορρέει από τη συμβατική του σχέση με την εταιρεία που ελέγχει, αφού έχει αναλάβει την υποχρέωση να διεξάγει με επαγγελματική ακεραιότητα τον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων. Ο ελεγκτής φέρει ευθύνη για την ελεγκτική του εργασία και μετά την υποβολή του πιστοποιητικού ελέγχου στη διοίκηση της εταιρείας. Επομένως, αν εκ των υστέρων διαπιστωθεί ότι η οικονομική κατάσταση της εταιρείας δεν ήταν αυτή που απεικονιζόταν αρχικά στις οικονομικές καταστάσεις, μπορεί να τροποποιηθεί το πιστοποιητικό του ελέγχου, με την δημοσίευση της τροποποίησης σε μεγάλης κυκλοφορίας εφημερίδες και προς ενημέρωση του επενδυτικού κοινού.

Η ευθύνη που βαραίνει τον ορκωτό ελεγκτή προς αποζημίωση, δεν μπορεί να είναι ανώτερη του πενταπλάσιου του συνόλου των εκάστοτε ετήσιων αποδοχών του Προέδρου του Αρείου Πάγου ή του συνόλου των αμοιβών του ευρυνόμενου ορκωτού ελεγκτή κατά την προηγούμενη διαχειριστική περίοδο. Το ανώτατο όριο του ποσού προς αποζημίωση, θα μπορούσε να χαρακτηριστεί σχετικά χαμηλό αν συγκριθεί με τα υψηλά οικονομικά συμφέροντα που διακυβεύονται. Σύμφωνα με τον αστικό κώδικα ο ελεγκτής ευθύνεται για την αποζημίωση τρίτων, μετόχων, πιστωτών ή επενδυτών των οποίων τα συμφέροντα έβλαψε με πράξεις του ή παραλήψεις του. Γι' αυτό τόσο οι ελεγκτικές εταιρείες όσο και οι ελεγκτές υποχρεούνται να έχουν ασφαλιστική κάλυψη για ευθύνη οποιουδήποτε ζημιωθέντος φυσικού προσώπου.

Πειθαρχική Ευθύνη Του Ορκωτού Ελεγκτή - Λογιστή

Η πειθαρχική ευθύνη στοιχειοθετείται για όλα τα μέλη του σώματος ορκωτών λογιστών. Αν κάποιος ελεγκτής υποπέσει σε πειθαρχικό παράπτωμα παραπέμπεται με απόφαση του εποπτικού συμβουλίου στο τριμελές πειθαρχικό συμβούλιο του Σ.Ο.Ε.Λ.

Ποινική Ευθύνη Του Ορκωτού Ελεγκτή - Λογιστή

Η ποινική ευθύνη οριοθετείται από τον Ν.2190/1920, όταν αυτός παραβαίνει το καθήκον της μη παράνομης θεώρησης των ετήσιων οικονομικών καταστάσεων, της εχεμύθειας και της μη δήλωσής του περί κολλήματός του για διορισμό του ως ελεγκτής. Υποχρέωση του ορκωτού ελεγκτή είναι να τηρεί εχεμύθεια για όσα στοιχεία γνωρίζει κατά τη διενέργεια του έργου του τόσο αυτός, όσο και το λοιπό προσωπικό που απασχολεί.

Η Ηθική Ευθύνη του Ορκωτού Ελεγκτή

Στην σημερινή κοινωνία η ακριβοδίκαιη γνώμη του ελεγκτή λογιστή συμβάλλει στην προστασία ενός σημαντικού αριθμού κοινωνικών ομάδων, όπως είναι οι μέτοχοι μιας επιχείρησης, οι εργαζόμενοι, οι τράπεζες, οι προμηθευτές, οι πιστωτές, αλλά και η ίδια η πολιτεία. Αρκετά άτομα επηρεάζονται άμεσα από το έργο των ορκωτών ελεγκτών-λογιστών, γεγονός που καθιστά την ελεγκτική εργασία ανεξάρτητη και συνεπή. Το έργο της επομένως, συμβάλλει στην ενίσχυση της θέσης των

επιχειρήσεων, στην ορθολογική κατανομή των πόρων, στην ανάπτυξη υγείων εταιριών, νέων προϊόντων και υπηρεσιών. Συνεπώς, είναι πολύ σημαντική η έννοια της ευθύνης που φέρουν οι ορκωτοί ελεγκτές-λογιστές απέναντι στις παραπάνω κοινωνικές ομάδες, καθώς και στα συμφέροντα της καθεμίας. Η ευθύνη των ορκωτών ελεγκτών λογιστών μπορεί να διακριθεί σε ηθική και νομική ευθύνη. Όσον αφορά τη νομική ευθύνη, όλο και περισσότερο γίνεται λόγος για τα όρια ευθύνης των ελεγκτών και κατ' επέκταση των ελεγκτικών εταιριών.

Στην Ελλάδα, η επαγγελματική συμπεριφορά των ορκωτών ελεγκτών προβλέπει, βάσει νόμου, μια σειρά από προληπτικές απαγορεύσεις, οδηγίες και κυρώσεις. Η προσωπική συμπεριφορά και η ηθική των όσων ασκούν το επάγγελμα, δεν είναι δυνατόν να προβλεφθεί και να ορισθεί πλήρως στους κώδικες, αλλά εξαρτάται από την ακεραιότητα του χαρακτήρα και το ήθος του επαγγελματία. Επιπλέον, ρυθμιστικό πλαίσιο για αστική, πειθαρχική και ποινική ευθύνη των ορκωτών ελεγκτών-λογιστών έναντι των ελεγχόμενων εταιριών, ρυθμίζεται από νόμους. Η ζημιά που μπορεί να προκαλέσει σε μετόχους ή σε τρίτους στην επιχείρηση εξαιτίας παραλείψεων, αμέλειας ή μη ύπαρξης εχεμύθειας, αποτελούν σοβαρές αιτίες καταλογισμού ευθυνών στους ελεγκτές. Στις Η.Π.Α. τα φαινόμενα οικονομικής απάτης ολοένα και πληθαίνουν. Για το λόγο αυτό, οι εταιρίες ορκωτών ελεγκτών-λογιστών είναι υποχρεωμένες να αναζητήσουν τρόπους προστασίας από τις εξοντωτικές ποινές. Οι νεοεισερχόμενοι επιστήμονες στον τομέα της ελεγκτικής, καθώς και οι χρήστες των οικονομικών καταστάσεων, χρειάζεται να γνωρίζουν τις πειθαρχικές ευθύνες που τους βαραίνουν σε περίπτωση παραπτώματος.

3.5 Συμπεράσματα

Ανάλογα με το άτομο που διενεργεί τον έλεγχο και την σχέση εργασίας αυτού με τον ελεγχόμενο φορέα οι έλεγχοι διακρίνονται σε εσωτερικούς και εξωτερικούς. Ο εσωτερικός έλεγχος οργανώνεται από την ίδια την επιχείρηση και διενεργείται από ειδικά εκπαιδευμένα στελέχη της, τους εσωτερικούς ελεγκτές οι οποίοι είναι στελέχη της επιχείρησης. Αντίθετα ο εξωτερικός έλεγχος διενεργείται από εξωτερικούς ελεγκτές οι οποίοι δεν έχουν καμία σχέση εξαρτημένης εργασίας με την οικονομική μονάδα την οποία καλούνται να ελέγξουν μετά από πρόσκληση των μετόχων αυτής. Εσωτερικός και εξωτερικός έλεγχος διαφέρουν στο αντικείμενο, το υποκείμενο και στις διαδικασίες ελέγχου. Με στόχο όμως την μείωση της επικάλυψης των εργασιών του ενός ή του άλλου ελέγχου, οπότε και στην καλύτερη λειτουργία της οικονομικής

μονάδας αποτελεί καλή πρακτική η συνεργασία εσωτερικών και εξωτερικών ελεγκτών.

4. Οικονομικό έγκλημα

4.1 Εισαγωγή

Οικονομικό έγκλημα ορίζεται το έγκλημα το οποίο τελείται στο πλαίσιο μιας πραγματικής ή απατηλής οικονομικής δραστηριότητας, βλάπτει ή εκθέτει σε κίνδυνο πέρα από ένα άτομο, την οικονομική ζωή ή το κοινωνικό σύνολο και η εξιχνίασή του απαιτεί ειδικές γνώσεις της οικονομικής ζωής. Στην κορωνίδα των χαρακτηριστικών γνωρισμάτων του οικονομικού εγκλήματος βρίσκεται το στοιχείο της κατάχρησης εξουσίας και της παραβίασης της εμπιστοσύνης κατά την τέλεση της αξιόποινης πράξης, η οποία συνήθως περιλαμβάνει την αποκόμιση οικονομικού κέρδους ως κίνητρο. Επιπρόσθετα, το οικονομικό έγκλημα διέπτετε από περιορισμένη θεατότητα τόσο του δράστη (πχ. Απάτη τελούμενη μέσω ηλεκτρονικού υπολογιστή), όσο και του θύματος του οποίου η ταυτότητα μπορεί να μην είναι γνωστή αλλά και ο αριθμός τους μπορεί να μην είναι συγκεκριμένος. Συνηθέστερο είναι τα οικονομικά εγκλήματα να στοχεύουν όχι τόσο στην κάλυψη μιας επείγουσας βιοτικής ανάγκης, αλλά κυρίως στην επίτευξη ενός ανώτερου επιπέδου ευημερίας.

Σύμφωνα με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (Boorman and Ingves, 2001) δεν υπάρχει ένας αποδεκτός ορισμός της έννοιας του «οικονομικού εγκλήματος» σε διεθνές επίπεδο. Ωστόσο, με τον όρο οικονομικό έγκλημα περιγράφεται εκείνο το έγκλημα που συντελείται εν μέσω μιας πραγματικής ή απατηλής οικονομικής δραστηριότητας, θέτει σε καθεστώς κινδύνου ή βλάβης είτε ένα άτομο είτε την οικονομική ζωή είτε το κοινωνικό σύνολο και για την εξιχνίαση του οποίου απαιτούνται εξειδικευμένες γνώσεις που αφορούν την οικονομική ζωή (Πιτσελά, 2011). Με την ευρεία του σημασία γίνεται αντιληπτό ως ένα έγκλημα που δε περιλαμβάνει βία και έχει ως απόρροια οικονομικές απώλειες (Boorman and Ingves, 2001).

Ο Αμερικανός κοινωνιολόγος Edwin Sutherland (1940) έθεσε για πρώτη φορά στις εργασίες το θέμα της εγκληματικότητας του "λευκού κολάρου", την εγκληματικότητα των ανθρώπων με λευκό κολάρο και καθαρό πουκάμισο, που λόγω της οικονομικής και κοινωνικής τους θέσης, εκμεταλλεύονταν και παραβίαζαν τους κανόνες των επαγγελματικών δραστηριοτήτων τους. Η ζημιά που προκαλούσαν στην κοινωνία τους λόγω αυτών των παραβιάσεων ήταν τεράστια. Ο Sutherland ανέπτυξε την έννοια του οικονομικού εγκλήματος, βάσει στοιχείων- κριτηρίων προσωποπαγών, που αναφέρονταν στον δράστη και περιλάμβαναν τις αθέμιτες δραστηριότητες των επιχειρηματιών. Όριζε ότι τα εγκλήματα του λευκού κολάρου είναι δυσκολότερα

ανιχνεύσιμα από τα κοινά ανιχνεύσιμα ποινικά εγκλήματα, λόγω του ότι αφορούν οικονομικές απάτες και δεν οδηγούν σε βίαιες πράξεις ή δεν θέτουν σε κίνδυνο ανθρώπινες ζωές .

Τα τελευταία χρόνια, σε διεθνές επίπεδο καταγράφεται μία σειρά προσπαθειών για ευαισθητοποίηση ιδιωτών και επιχειρήσεων στα οικονομικά εγκλήματα και ιδιαίτερα στην αντιμετώπιση της απάτης. Παγκόσμια έρευνα του ελεγκτικού οίκου Price Water houseCoopers (Global Economic Survey) αποκάλυψε ότι παρά την επιμέλεια των ρυθμιστών και των επενδύσεων των εταιριών σε ελεγκτικούς μηχανισμούς, η απάτη παραμένει ένα από τα πιο σοβαρά οικονομικά προβλήματα παγκοσμίως. Με βάση τα αποτελέσματα της έρευνας προκύπτει ότι η πραγματική έκταση του οικονομικού εγκλήματος και των σχετιζόμενων με αυτό οικονομικών και μη-οικονομικών ζημιών παραμένει απροσδιόριστη και χωρίς ορατά σημάδια υποχώρησης. Σε πολλές χώρες μάλιστα σχεδόν μία στις δύο επιχειρήσεις έχει πέσει θύμα οικονομικού εγκλήματος. Στα αποτελέσματα των στατιστικών ερευνών σχετικά με τα οικονομικά εγκλήματα θα πρέπει να λάβουμε υπόψη ότι πολλές υποθέσεις οικονομικών εγκλημάτων επιλύονται εξωδικαστηριακά ή και δεν έχουν καθόλου συνέχεια, κυρίως λόγω της απροθυμίας των θυμάτων να τις καταγγείλουν και να συγκρουσθούν με οικονομικά ισχυρά άτομα. Ως προς τον εντοπισμό και την αντιμετώπιση των οικονομικών εγκλημάτων τέλος, οι επιχειρήσεις οφείλουν πέρα από τους εσωτερικούς ελέγχους, να οικοδομήσουν ένα σύστημα εποπτείας και μία σχέση εμπιστοσύνης με τους υπαλλήλους τους, δίνοντας κίνητρα για χρηστή διαγωγή και συμμόρφωση και να προσδιορίσουν τις κυρώσεις για τους ενδεχόμενους δράστες ανεξάρτητα από τη θέση που κατέχουν.

Με βάση την τελευταία έρευνα της PwCGlobal Economic CrimeSurvey 2016, στην οποία συμμετείχαν πάνω από 6.000 άτομα από 115 χώρες, παρατηρείτε οριακή μείωση του οικονομικού εγκλήματος, ωστόσο το οικονομικό κόστος έχει αυξηθεί. Με βάση την έρευνα τα συνηθέστερα οικονομικά εγκλήματα είναι η κατάχρηση περιουσιακών στοιχείων (64%), το ηλεκτρονικό έγκλημα (32%), και η δωροδοκία και διαφθορά (24%).Ο μεγαλύτερος αριθμός οικονομικών εγκλημάτων με βάση την έρευνα, παρουσιάζεται στον κλάδο των χρηματοοικονομικών υπηρεσιών, ενώ ακολουθούν οι κρατικοί οργανισμοί και ο κλάδος λιανικού εμπορίου και καταναλωτικών αγαθών. Ο κλάδος αεροδιαστημικής και άμυνας σημείωσε τη μεγαλύτερη άνοδο κατά την εξεταζόμενη περίοδο αγγίζοντας το 9%. Οι διάφοροι τύποι εγκλημάτων πλήττουν διαφορετικά τους κλάδους. Για παράδειγμα στον κλάδο μεταφορών και διαχείρισης εφοδιαστικής αλυσίδας έχει καταγραφεί αύξηση της

δωροδοκίας και διαφθοράς κατά 16%. Με βάση την παραπάνω μελέτη τα βασικά συμπεράσματα μπορούν να συνοψιστούν ως εξής:

- Οι φόβοι των οργανισμών για το ηλεκτρονικό έγκλημα αγγίζουν τα υψηλότερα επίπεδα της τελευταίας εξαετίας
- Τις μεγαλύτερες επιπτώσεις του οικονομικού εγκλήματος εντός των οργανισμών τις υφίσταται το ηθικό των εργαζομένων
- Το 44% των οργανισμών πιστεύουν ότι οι τοπικές διωκτικές αρχές υστερούν σε κατάρτιση και πόρους για την αντιμετώπιση του οικονομικού εγκλήματος.

4.2 Ιστορική αναδρομή

Τα οικονομικά εγκλήματα υφίστανται εδώ και χιλιετίες. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι ακόμα και στον κώδικα του Χαμουραμί υπάρχουν διατάξεις που αφορούσαν τη καταδίκη σε θάνατο για όσους προέβαιναν σε κλοπή από το παλάτι ή πωλούσαν κλεμμένα ή παραπονημένα αντικείμενα. Οι κλοπές ήταν σύνηθες φαινόμενα στα ρωμαϊκά λουτρά και για το λόγο αυτό οι σκλάβοι είχαν την υποχρέωση να φυλάσσουν τα ενδύματα και τα τιμαφή των λουόμενων. Πολλές φορές, βέβαια, οι ίδιοι οι σκλάβοι έκλεβαν αυτά τα αντικείμενα και τα πωλούσαν αποκομίζοντας σημαντικά κέρδη (Siegel, 2017).

Τα οικονομικά εγκλήματα τείνουν να προσαρμόζονται στις τεχνολογικές και κοινωνικές εξελίξεις. Έτσι, πολλά οικονομικά εγκλήματα της σύγχρονης εποχής, δεν θα μπορούσαν καν να υφίστανται ακόμα και στη σφαίρα της φαντασίας κάποιες δεκαετίες πριν. Παρόλα αυτά, παραβάσεις, όπως λόγου χάρη, η εξαπάτηση του φορολογικού συστήματος συνιστά μια από τις παλαιότερες μορφές καθώς εντάσσεται στη διαχρονική προσπάθεια παρεμβολής στη λειτουργία του συστήματος των δημοσίων εσόδων. Τα οικονομικά εγκλήματα συνιστούν ένα πεδίο που χαρακτηρίζεται από μη ξεκάθαρες, αντικρουόμενες και μεταλλασσόμενες τάσεις. Ως αποτέλεσμα, όσο η οικονομία εντάσσεται στη παγκοσμιοποίηση, ανάλογα, επεκτείνεται και το οικονομικό έγκλημα (Lindstroem, 2004).

4.3 Είδη οικονομικών εγκλημάτων

Τα πιο συνηθισμένα είδη οικονομικού εγκλήματος που απαντώνται σε επιχειρήσεις σε διεθνές επίπεδο είναι τα ακόλουθα :

- Αθέμιτες ενέργειες και κατάχρηση της οικονομικής κατάστασης από πολυεθνικές εταιρείες.
- Εγκλήματα περί τα καρτέλ.
- Αθέμιτες προμήθειες και καταχρήσεις χορηγήσεων κρατικών ή διεθνών οργανισμών.
- Εγκλήματα στο χώρο της πληροφορικής.
- Εταιρίες φαντάσματα.
- Πλαστογράφιση ισολογισμών και μη τήρηση λογιστικών βιβλίων.
- Εξαπάτηση αναφορικά με την οικονομική κατάσταση και το εταιρικό κεφάλαιο εταιρειών.
- Παραβίαση από εταιρείες των κανόνων ασφαλείας.
- Εξαπάτηση προς ζημία πιστωτών.
- Εξαπάτηση καταναλωτών.
- Αθέμιτος ανταγωνισμός (περιλαμβανομένης της δωροδοκίας υπαλλήλου ανταγωνίστριας εταιρείας) και παραπλανητική διαφήμιση.
- Φορολογικές παραβάσεις και αποφυγή δαπανών με κοινωνικό χαρακτήρα από επιχειρήσεις.

Φοροδιαφυγή

Η φοροδιαφυγή αποτελεί σοβαρό έγκλημα - απάτη σε βάρος του κράτους. Γενικά αποκαλείται η καθ' οποιονδήποτε τρόπο απόκρυψη φορολογητέας ύλης ενός φορολογούμενου φυσικού ή νομικού προσώπου από τις φορολογικές Αρχές. Η φοροδιαφυγή εκτός από ποινικό αδίκημα που μπορεί να σημειωθεί κατά παράβαση ή καταστρατήγηση του φορολογικού νόμου, θεωρείται και έντονα αντικοινωνική συμπεριφορά δεδομένου ότι το συνολικό ποσό αυτής θα κληθεί τελικά να επωμισθεί, με πρόσθετα κυβερνητικά μέτρα, το σύνολο των φορολογουμένων. Η φοροδιαφυγή μπορεί να εμφανιστεί με πολλούς τρόπους και τεχνάσματα όπως π.χ.:

- 1) Αποκρύπτοντας εισοδήματα από διάφορες πηγές με σκοπό την πληρωμή χαμηλότερου φόρου.

2) Εμφανίζοντας υπερβολικές ή πλαστές δαπάνες ώστε να επωφεληθεί από έκπτωση φόρου

3) Δημιουργούνται πλασματικές εταιρίες

4) Καταστρατήγηση ευνοϊκής νομοθεσίας ειδικών σκοπών. κ.ά.

Στις επιχειρήσεις συνήθως η φοροδιαφυγή αντιμετωπίζεται με επιτόπου ελέγχους και διασταυρώσεις. Στην Ελλάδα η φοροδιαφυγή ανέρχεται σε 30 δις ευρώ ετησίως, κάνοντας την πρωταθλήτρια στην παραοικονομία, και η μείωση της κατά 20 δις ευρώ θα μπορούσε να μειώσει τους φόρους που καταβάλλουν οι φορολογούμενοι κατά ποσοστό 30%.

Παραποίηση λογιστικών βιβλίων

Μια άλλη σημαντική οικονομική απάτη είναι η μη τήρηση λογιστικών βιβλίων, η πλαστογράφηση ισολογισμών και η παραποίηση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων. Όλα τα παραπάνω συντελούνται κατά κύριο λόγο από τις διοικήσεις των εταιρειών, αλλά με εμπλοκή συνήθως και ορκωτών λογιστών και χρηματοπιστωτικών οίκων, στοχεύοντας στην παραπλάνηση των χρηστών αυτών των καταστάσεων. Οι πτυχές και οι επιπτώσεις ενός τέτοιου είδους εγκλήματος είναι ποικίλες και πολυεπίπεδες. Όσα μεγάλα εταιρικά σκάνδαλα έχουν δημοσιοποιηθεί στην Ευρώπη και στις ΗΠΑ απασχόλησαν τους επενδυτές, τις αρχές, τους αναλυτές και τους χρήστες οικονομικών καταστάσεων, οι οποίοι πρωταγωνίστησαν στην αναζήτηση των αιτιών γένεσης του φαινομένου, εξαιτίας του τεράστιου χρηματικού κόστους που επέφεραν σε όλους αυτούς. Η παραποίηση εκφράζεται μέσω της υπερτίμησης στοιχείων είτε του ενεργητικού είτε των πωλήσεων και των κερδών ή της υποτίμησης των εξόδων, των ζημιών και των οικονομικών υποχρεώσεων. Οι ενέργειες αυτές έχουν σαν αποτέλεσμα την αλλοίωση της ορθής εικόνας των χρηματοοικονομικών καταστάσεων και τη στρέβλωση της εικόνας σχετικά με την κατάσταση της επιχείρησης. Οι λόγοι για τους οποίους μια επιχείρηση προβαίνει στην παραποίηση αυτής είναι:

- Η απόκτηση ευχέρειας χρόνου με σκοπό τη βελτίωση της οικονομικής της κατάστασης
- Η εμφάνιση αυξημένης κερδοφορίας ανά μετοχή ή για τους μετόχους με σκοπό την απόδοση μεγαλύτερων μερισμάτων

- Η συγκάλυψη της ανικανότητας ελέγχου της ταμειακής ροής της
- Η εξάλειψη της δημιουργίας τυχόν αρνητικών εντυπώσεων στην αγορά
- Η χρηματοδοτική της κάλυψη ή η εξασφάλιση ευνοϊκότερων όρων κατά την υπάρχουσα χρηματοδότηση
- Η επίτευξη των επιχειρησιακών στόχων
- Η εξασφάλιση χρηματικής επιβράβευσης σχετικά με την απόδοση (Κραμβία-Καπαρδή και Τσολάκης, 2011).

Διαφθορά

Ένα ακόμα οικονομικό έγκλημα είναι η διαφθορά. Η διαφθορά (corruption) αποτελεί μία από τις χαρακτηριστικότερες και περισσότερο επίκαιρες μορφές οικονομικού εγκλήματος, καθώς και μία από τις σημαντικότερες περιπτώσεις εγκλημάτων λευκού κολάρου. Η διαφθορά είναι η αξιολογία και εκμετάλλευση εξουσίας, θέσης, δύναμης ή οποιασδήποτε μονοπωλιακής κατάστασης, για τη διενέργεια παράνομων πράξεων, ενεργειών κατά παρέκκλιση και κατά παράβαση νόμων. Είναι, επίσης, λήψη αποφάσεων παράνομων ή νόμιμων κατά παρέκκλιση ή προτεραιότητα, με σκοπό την αποκόμιση ίδιου οφέλους ή προσπορισμού οικονομικού οφέλους ή οποιουδήποτε άλλου υλικού ανταλλάγματος, παροχή υπηρεσίας και εξυπηρέτησης ή εύνοιας. Σχετίζεται δε με την πολιτική, τη δημόσια διοίκηση, την αλληλεξάρτηση δημοσίου και ιδιωτικού τομέα, αλλά και με τον ιδιωτικό τομέα αποκλειστικά, καθώς στη διευρυμένη ερμηνεία της η διαφθορά ενσωματώνει τη φοροδιαφυγή, τη φοροκλοπή και τη φοροαποφυγή.

Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος

Μέσω της διαδικασίας του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος επιδιώκεται η συγκάλυψη της πηγής κεφαλαίων που προέρχονται από παράνομες κι εγκληματικές δραστηριότητες, όπως το εμπόριο ναρκωτικών, η δωροδοκία δημοσίων λειτουργών και λοιπά. Η όλη διαδικασία συνίσταται σε 3 βασικά στάδια (UNODC, 2017): *Τοποθέτηση*: αφορά τη μεταφορά των παράνομα κεκτημένων χρημάτων, συνήθως, σε τραπεζικό λογαριασμό στο εσωτερικό ή στο εξωτερικό.

Στρωματοποίηση: επιδιώκεται η απομάκρυνση των κεφαλαίων από την παράνομη πηγή τους.

Ενσωμάτωση: τα χρήματα ενσωματώνονται στο νόμιμο οικονομικό και χρηματοπιστωτικό σύστημα και αφομοιώνονται με όλα τα άλλα περιουσιακά στοιχεία του συστήματος, είναι διαθέσιμα για τον δράστη, ενώ έχουν συγκαλυφθεί πλέον πλήρως οι πηγές προέλευσής τους.

Σήμερα, το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος αποτελεί ένα από τα εκτενέστερα οικονομικά εγκλήματα. Οι χώρες που διαθέτουν ελαστικές σχετικές νομοθετικές διατάξεις και νόμους που αφορούν στη λειτουργία του χρηματοπιστωτικού συστήματος, αποτελούν το κύριο πεδίο δράσης των εγκληματιών που ξεπλένουν βρώμικο χρήμα. Αυτό, με τη σειρά του, φθείρει την αξιοπιστία των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, διαστρεβλώνει τις χρηματοπιστωτικές αγορές και υποσκάπτει τις άμεσες ξένες επενδύσεις (United Nations, 2005).

Ηλεκτρονικό έγκλημα

Μια νέα μορφή οικονομικού εγκλήματος που έχει δημιουργηθεί τα τελευταία χρόνια είναι το ηλεκτρονικό οικονομικό έγκλημα. Τα εγκλήματα που διαπράττονται μέσω διαδικτύου και έχουν οικονομικό χαρακτήρα διακρίνονται σε διάφορες κατηγορίες ανάλογα με το υποκείμενο, τον τόπο, την εν λόγω δραστηριότητα, το αποτέλεσμα και το θύμα της ενδεχόμενης προσβολής. Το υποκείμενο της δράσης μπορεί να ζει σε αναπτυγμένες δυτικές χώρες και να σχετίζεται με εργαζόμενο άτομο μεσοαστικής ή μεγαλοαστικής κοινωνικής τάξης (εγκλήματα λευκού κολάρου) που σε συνδυασμό με ψυχοσυνθετικούς παράγοντες διαμορφώνουν το σχετικό προφίλ του εγκληματία. Να σημειωθεί ότι και το κράτος κάποιες φορές δεν είναι απίθανο να συμμετέχει σε οικονομικά εγκλήματα. Ο τόπος ενδέχεται να συνδέεται με τον χώρο εργασίας του προσώπου. Ο στόχος είναι να προκαλέσει ζημιά, είτε σε μία άλλη επιχείρηση έτσι ώστε αυτή να χάσει το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα ή σε κάποιον συνεργάτη. Τα κίνητρα ποικίλουν, από εκδικητικές συμπεριφορές, απληστία, κατάχρηση εξουσίας έως και αισθήματα αδικίας ως προς την εισοδηματική κατανομή μεταξύ των υπαλλήλων, ενώ δεν είναι λίγες και οι περιπτώσεις που η παράνομη πράξη γίνεται κατ' εξακολούθηση. Η συσσωρευμένη επαγγελματική ή κοινωνική πίεση και το άγχος, από την άλλη μεριά, ευνοούν την ανάπτυξη παραβατικών συμπεριφορών (Ρίζου, 2016).

Γενικά, κύριο χαρακτηριστικό των ηλεκτρονικών εγκλημάτων είναι η παράνομη πρόσβαση σε προσωπικά δεδομένα ενός τρίτου προσώπου με στόχο την επεξεργασία τους. Σε αυτό το σημείο, μπορεί να προστεθεί και η οικονομική κατασκοπεία ως μη εξουσιοδοτημένη δραστηριότητα κακόβουλης πρόσβασης στα λογιστικά στοιχεία μιας επιχείρησης από έναν, συνήθως, δωροδοκούμενο ή εκβιαζόμενο υπάλληλο, από κάποια άλλη ανταγωνίστρια επιχείρηση, με στόχο την ιδιοποίηση τους και την απόκτηση επομένως, συγκριτικών εταιρικών πλεονεκτημάτων έναντι της επιτιθέμενης. Ως δευτερογενές φαινόμενο ηλεκτρονικής απάτης που παράλληλα ανήκει στο φάσμα της αισχροκέρδειας, περιγράφεται και το λεγόμενο «ξέπλυμα βρόμικου χρήματος». Πρόκειται για μια αθέμιτη διαδικασία νομιμοποίησης εσόδων από προηγούμενη οργανωμένη εγκληματική δραστηριότητα, η οποία αποβλέπει σε προσωπικό οικονομικό όφελος. Σε αυτή την περίπτωση, οι τεχνικές νομιμοποίησης έχουν μεταφερθεί πλέον από τον φυσικό κόσμο, όπου τα παράνομα έσοδα μεταφέρονταν στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα κυρίως μέσω της αγοράς αυτοκινήτων, πολύτιμων μετάλλων, κοσμημάτων, ξενοδοχείων, καταστημάτων και καζίνο, στον κυβερνοχώρο.

4.4 Διαφθορά στο Δημόσιο

Η διαφθορά στον δημόσιο τομέα εκτός από τεράστια οικονομική ζημία που αποφέρει στο κράτος, δημιουργεί δυσλειτουργία και γραφειοκρατική αναποτελεσματικότητα του κρατικού μηχανισμού. Σ' αυτό συντελούν επίσης η αναξιόπιστη και μη αξιοκρατική επιλογή του προσωπικού των δημοσίων οργανισμών, κυρίως των διευθυντικών θέσεων, η ανεπαρκής εκπαιδευτική μόρφωση αλλά επίσης και η γενικότερη αδιαφορία των υπαλλήλων για σωστή και ολοκληρωμένη εκτέλεση του καθημερινού τους καθήκοντος. Ο πόλεμος κατά της διαφθοράς αντιμετωπίζει τεράστια εμπόδια, όπως κρατική κάλυψη και γενικότερα απροθυμία των αρμόδιων οργάνων για αποτελεσματική δράση. Απαιτείται πολιτική βούληση και τεχνογνωσία για να δημιουργηθούν οι κατάλληλες συνθήκες για την καταπολέμηση της διαφθοράς. Για να μπορέσουν να δημιουργηθούν κατάλληλες συνθήκες θα πρέπει να θεσπισθεί το κατάλληλο σύστημα ελέγχου της δημόσιας διοίκησης. Οι στόχοι οι οποίοι είναι απαραίτητοι για την καταπολέμηση της διαφθοράς είναι η πρόληψη, η καταστολή των φαινομένων και γενικότερη εκπαίδευση των πολιτών.

Τα μέτρα πρέπει να αποσκοπούν στην αναβάθμιση των υπηρεσιών, στην απλοποίηση των διοικητικών διαδικασιών, στη μείωση της γραφειοκρατικής διαδικασίας και στη διαφάνεια της δράσης των κρατικών οργάνων με την αξιοκρατική επιλογή-αξιολόγηση προσωπικού. Όσον αφορά για την καταστολή των φαινομένων πρέπει να λειτουργήσουν οι ελεγκτικοί και κατασταλτικοί μηχανισμοί. Επίσης πρέπει η ίδια η κοινωνία να αλλάξει, να αποφεύγεται η παθητική ανοχή των φαινομένων της διαφθοράς. Ο κάθε πολίτης ατομικά θα χρειαστεί να συνειδητοποιήσει ότι η δική του καθημερινότητα δυσκολεύει όταν ο ίδιος δεν προσπαθεί να αλλάξει τον τρόπο σκέψης και λειτουργίας του.

4.5 Τα μεγαλύτερα οικονομικά εγκλήματα στην ιστορία

Με το πέρασμα των χρόνων τα οικονομικά εγκλήματα έλαβαν ανησυχητικές διαστάσεις σε παγκόσμιο επίπεδο. Καθώς σε αυτά ανήκει μια πλειάδα εγκλημάτων, όπως διαπιστώθηκε από τις παραπάνω κατηγοριοποιήσεις, οι αρνητικές τους επιπτώσεις καθίστανται σημαντικές, αφού δε περιορίζονται μόνο στο οικονομικό κόστος, αλλά έχουν προεκτάσεις στο ηθικό των εργαζομένων, στη φήμη και στις σχέσεις μεταξύ εταιρειών και οργανισμών (Ζιούβας, 2016).

Παρακάτω αναφέρονται τα μεγαλύτερα επιχειρηματικά σκάνδαλα παγκοσμίως πολλά από τα οποία δεν περιόρισαν τον αντίκτυπό τους σε μία εταιρεία, αλλά ταρακούνησαν ολόκληρους κλάδους ή και οικονομίες.

Οι ανακλήσεις της General Motors

Η αμερικανική εταιρεία αναγκάστηκε το 2014 σε ανάκληση πολλών εκατομμυρίων οχημάτων για πιθανό πρόβλημα στη μίζα. Πολλές μεγάλες αυτοκινητοβιομηχανίες έχουν έλθει τα τελευταία χρόνια αντιμέτωπες με μαζικές ανακλήσεις (χαρακτηριστικότερο το παράδειγμα της Toyota) για πιθανά προβλήματα ασφαλείας. Το ιδιαίτερο στοιχείο στην περίπτωση της GM είναι πως αποκαλύφθηκε ότι στελέχη της γνώριζαν για το συγκεκριμένο πρόβλημα, που συνδέεται με 12 θανάτους, από το 2004.

Η απότομη προσγείωση της Swissair

Ο κρατικά ελεγχόμενος αερομεταφορέας της Ελβετίας- και ένας από τους πιο σημαντικούς παγκοσμίως- ακολούθησε ένα παράτολμο σχέδιο επέκτασης, το οποίο μέσα σε λιγότερο από ένα χρόνο αντί να φέρει το υψηλότερο κέρδος, που επιθυμούσε, τον έπληξε σε τέτοιο βαθμό, ώστε να καθηλώσει όλα τα αεροσκάφη του τον Οκτώβριο του 2001 και να αρχίσει μία επώδυνη διαδικασία ρευστοποίησης, που ολοκληρώθηκε το Μάρτιο του 2002, αφήνοντας τα σημάδια της και στην ελβετική οικονομία.

Οι ντετέκτιβ της Deutsche Bank

Η μεγαλύτερη γερμανική τράπεζα και μία από τις ισχυρότερες όχι μόνο στην Ευρώπη, αλλά και διεθνώς, το 2009 είδε τους προβολείς να πέφτουν πάνω της, αλλά όχι για καλό λόγο. Όπως έγινε γνωστό το 2006 είχε προσλάβει εταιρεία ιδιωτικών ερευνητών, προκειμένου να κατασκοπεύει τις επαφές στελεχών της με τον μεγιστάνα Λέο Κιρχ και τους συνεργάτες του. Το σκάνδαλο οδήγησε στην ψήφιση νέου νόμου στη Γερμανία για την προστασία της ιδιωτικότητας των εργαζομένων.

Japan... statistics

Ένα από τα κορυφαία στελέχη της στη Βρετανία, άνοιξε το φακό και η Olympus αναγκάστηκε να παραδεχθεί το 2011 ότι απόκρυβε, με λογιστικές παρατυπίες, ζημίες επί 20 χρόνια. Ήταν μία απάτη ύψους 1,7 δισ. δολαρίων και μία κηλίδα στη φήμη της γνωστής κατασκευάστριας φωτογραφικών μηχανών και του ιαπωνικού επιχειρείν. Δεν ήταν, όμως, μεμονωμένο περιστατικό. Η Toshiba παραδέχθηκε φέτος ότι την τελευταία επταετία "φούσκωσε" τα κέρδη στον ισολογισμό της κατά συνολικά 1,9 δισ. δολάρια.

Η τράπεζα, που ξέπλενε χρήμα

Ήταν ένα από τα πρώτα μεγάλα τραπεζικά σκάνδαλα. Η Bank of Credit and Commerce International, με έδρα στο Λουξεμβούργο και κεντρικά γραφεία στο Καρατσι και το Λονδίνο ήταν ένας από τους μεγαλύτερους οργανισμούς privatebanking, με περισσότερα από 400 υποκαταστήματα ανά τον κόσμο. Έγινε γνωστή ως Bank of Cocaine and Criminals International, όταν ήρθαν στο φως το 1991 υποθέσεις εκτεταμένης απάτης και ξεπλύματος μαύρου χρήματος σε επτά χώρες. Κήρυξε χρεοκοπία, με οφειλές άνω των 10 δισ. στερλινών στους πιστωτές της. Το

σκάνδαλο οδήγησε στην ενίσχυση του πλαισίου εταιρικής διακυβέρνησης και εσωτερικών ελέγχων στη Βρετανία.

Η τρύπα της Parmalat

Η ιταλική βιομηχανία τροφίμων ήταν από τους κορυφαίους παίχτες στον τομέα των γαλακτοκομικών προϊόντων, αλλά έπεσε θύμα του... ιδρυτή της, Καλίστο Τάντσι. Το 2003 ανακαλύφθηκε μία «τρύπα» 14 δισ. ευρώ στα ταμεία της, οφειλόμενη σε απάτες του Τάντσι, ο οποίος και καταδικάστηκε το 2010 σε κάθειρξη 18 ετών.

Το φιάσκο της Enron

Το 2000 το περιοδικό Fortune της χάριζε για έκτη διαδοχική χρονιά τον τίτλο της «πλέον καινοτόμου επιχείρησης» των ΗΠΑ για έξι διαδοχικές χρονιές. Ήταν ένας κολοσσός στον κλάδο ενέργειας, που εμφάνιζε έσοδα άνω των 100 δισ. δολαρίων. Στην πραγματικότητα, όμως, τα έσοδα αυτά ήταν αποτέλεσμα λογιστικής απάτης. Όταν αυτή ήρθε στο φως το 2001, η μετοχή της εταιρείας κατέρρευσε από τα 90 δολάρια σε ένα Σεντ. Ήταν μία χρεοκοπία-σοκ, που έδειξε ότι 'τα φαινόμενα απατούν.

Ο -όχι και τόσο ταλαντούχος- κ. Κερβιέλ

Πόσο μπορούν να στοιχίσουν οι ενέργειες ενός και μόνο προσώπου σε μία επιχείρηση; Στην περίπτωση της Societe Generale ο «λογαριασμός» από μη εγκεκριμένες συναλλαγές του trader Ζερόμ Κερβιέλ ήταν 4,9 δισ. ευρώ. Οι επιπτώσεις δεν περιορίστηκαν στη γαλλική τράπεζα, καθώς η αποκάλυψη του σκανδάλου πυροδότησε για ένα διάστημα πανικό στις αγορές διεθνώς. Οι αρχές έκριναν ότι υπεύθυνος ήταν αποκλειστικά ο ίδιος. Άνοιξε, ωστόσο, μία παγκόσμια συζήτηση για τις πρακτικές και νοοτροπίες στους κόλπους χρηματοπιστωτικών κολοσσών, που ενθαρρύνουν την αλόγιστη ανάληψη ρίσκου.

Σκάνδαλο Siemens

Ένα παγκόσμιο σκάνδαλο, με έντονο ελληνικό άρωμα. Από το 1990 έως και το 2006 η Siemens χρημάτιζε πολιτικούς και οργανισμούς σε διάφορες χώρες για να

εξασφαλίσει συμβόλαια 1,3 δισ. ευρώ. Σύμφωνα με καταθέσεις στελεχών της εταιρείας ποσό της τάξης των 100 εκατ. μάρκων έχει δοθεί σε Έλληνες: πολιτικούς, επιχειρηματίες, στελέχη δημοσίων οργανισμών. Στη χώρας μας είναι ίσως το μεγαλύτερο πολιτικό και οικονομικό σκάνδαλο της μεταπολίτευσης.

Η «πυραμίδα»

Το 2008 ήρθε στο φως το σκάνδαλο της «πυραμίδας» Μείντοφ, για το οποίο ο Μπέρναρντ Μείντοφ καταδικάστηκε σε κάθειρξη 150 ετών. Εκατοντάδες τα θύματά του, με τις συνολικές ζημίες να υπολογίζονται σε 65 δισ. δολάρια. Η υπόθεση μας θύμιζε βέβαια τα όσα δραματικά εξελίχθηκαν στην Αλβανία στα μέσα της δεκαετίας του 90, τα οποία και δεν μπορούν να θεωρηθούν ένα απλό επιχειρηματικό σκάνδαλο. Η γειτονική χώρα συνταράχθηκε το 1996 από την κατάρρευση των πυραμίδων, στις οποίες είχαν επενδύσει τα 2/3 του πληθυσμού. Ο αντίκτυπος- οικονομικός, κοινωνικός και πολιτικός- ήταν τεράστιος.

Η κατάρρευση της LehmanBrothers

Η LehmanBrothers ήταν από τους μεγαλύτερους αγοραστές «τοξικού χρέους»- δηλαδή τιτλοποιημένων δανείων προς αφερέγγυους δανειολήπτες (subprimeloans) κατά την περίοδο της «φούσκας» στην αμερικανική αγορά στέγης. Όταν αυτή έσπασε, αναγκάστηκε να αποκαλύψει τις τεράστιες ζημίες της. Ο τότε υπουργός Οικονομικών, ΧανκΠόλσον, σε μία συνάντηση με τα κορυφαία στελέχη της WallStreet, προσπάθησε το 2008 να βρει αγοραστή της. Κανείς δεν ανταποκρίθηκε, με αποτέλεσμα μία χρεοκοπία 691 δισ. δολαρίων- τη μεγαλύτερη στην ιστορία των ΗΠΑ- με ισχυρότατους τριγμούς παγκοσμίως. Ήταν το γεγονός, που πυροδότησε την παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση.

4.6 Τρόποι αντιμετώπισης οικονομικών εγκλημάτων

Ο πιο αποτελεσματικός τρόπος αντιμετώπισης των οικονομικών εγκλημάτων είναι ο διαρκής και ουσιαστικός έλεγχος. Η αύξηση των ελέγχων κατά 1% ημερησίως οδηγεί σε μείωση του αριθμού των παραβατών κατά 0,3-0,4% ημερησίως. (Tsagkalakis,2014). Η ανάγκη πρόβλεψης ή εντοπισμού της απάτης δημιουργεί

διαρκώς την ανάγκη για νέες νομοθετικές διατάξεις στο νομικό και λογιστικό πλαίσιο των χωρών. Όπως έχουμε ήδη αναφέρει η Ελεγκτική ορίζεται ως το σύνολο των αρχών κανόνων και ενεργειών που έχουν ως στόχο την ορθή χρήση της λογιστικής στα οικονομικά της καθώς επίσης και την εξακρίβωση της σωστής χρήσης των λογιστικών βιβλίων και των οικονομικών καταστάσεων. Καθώς εξελίσσεται η λογιστική επιστήμη και υιοθετούνται νέοι τρόποι εφαρμογής των λογιστικών κανόνων, θα πρέπει να εξελίσσεται ταυτόχρονα και η ελεγκτική επιστήμη και να υιοθετεί διαρκώς καινούργιους ελεγκτικούς μηχανισμούς.

Πέρα όμως από τους ελεγκτικούς μηχανισμούς, θα πρέπει να υπάρχει επαρκές και ικανό προσωπικό τόσο στις επιχειρήσεις όσο και στον δημόσιο τομέα το οποίο θα είναι αφοσιωμένο στην ανεύρεση των παραβατών και ταυτόχρονα θα παραμένει αμερόληπτο σε τυχόν δωροδοκίες. Ένας ακόμα τρόπος για τον περιορισμό των οικονομικών εγκλημάτων, είναι να πραγματοποιούνται και να γνωστοποιούνται αναλύσεις κινδύνου ως προς τις συνέπειες που θα έχει ένα οικονομικό έγκλημα. Όσο πιο αυστηρές γίνονται οι ποινές απέναντι στα άτομα που διαπράττουν οικονομικές απάτες και όσο οι εργαζόμενοι έχουν πλήρη γνώση και ενημέρωση για τις συνέπειες παράνομων και καταχρηστικών ενεργειών τόσο περισσότερο θα περιορίσουν την οποιαδήποτε καταχρηστική συμπεριφορά.

Μια ακόμα απαραίτητη ενέργεια προκειμένου να περιοριστούν τα οικονομικά εγκλήματα είναι οι ελεγκτικές αρχές να υιοθετούν συνεχώς νέους ελεγκτικούς μηχανισμούς και υπηρεσίες, οι οποίες να συμβαδίζουν με τις εξελίξεις στους τρόπους εφαρμογής της λογιστικής επιστήμης. Ένα τέτοιο παράδειγμα είναι η πρόσφατη συγκρότηση της υπηρεσίας οικονομικής Αστυνομίας και Δίωξης Ηλεκτρονικού Εγκλήματος. Πιο συγκεκριμένα, στα πλαίσια καταπολέμησης των σύγχρονων μορφών οικονομικών εγκλημάτων η Ελληνική κυβέρνηση προχώρησε το 2011 στη συγκρότηση ενός νέου ελεγκτικού οργάνου την υπηρεσία οικονομικής Αστυνομίας και Δίωξης Ηλεκτρονικού Εγκλήματος (ΥΠ.Ο.Α.Δ.Η.Ε.). Σκοπός αυτής της υπηρεσίας είναι να ελέγχει και να προλαμβάνει όλα τα ηλεκτρονικά οικονομικά εγκλήματα. Πέρα από αυτή την υπηρεσία και το Σώμα Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος (ΣΔΟΕ) θα πρέπει να στελεχώνεται από έμπειρους και αξιόπιστους ελεγκτές, οι οποίοι προβαίνουν συνεχώς σε τακτικούς ελέγχους προκειμένου να εντοπίζουν και να καταστέλλουν την οποιαδήποτε οικονομική παράβαση.

Πέρα από όλα τα παραπάνω, ο περιορισμός των οικονομικών εγκλημάτων μπορεί να επιτευχθεί και μέσω της φορολογικής συνείδησης των πολιτών και την καλλιέργεια

σχετικής παιδείας. Μια χώρα που παρέχει στους πολίτες της ένα ισχυρό κράτος, με κρατικές παροχές ώστε οι πολίτες της να αισθάνονται ασφαλείς και το κράτος να τους ενισχύει με επιδόματα και παροχές είναι πολύ πιθανό να έχει να αντιμετωπίσει μικρότερη ροπή απέναντι στο οικονομικό έγκλημα. Εάν το κράτος καταφέρει να ενισχύσει το αίσθημα της φορολογικής συνείδησης και σε συνδυασμό με τη φορολογική αγωγή των πολιτών και την αποκατάσταση της εμπιστοσύνης προς το κράτος, ο περιορισμός του οικονομικού εγκλήματος θα είναι άμεσο αποτέλεσμα.

4.7 Συμπεράσματα

Με βάση την μελέτη των παραπάνω περιπτώσεων, γίνεται εύκολα αντιληπτό ότι τα ανώτατα διοικητικά στελέχη των εταιριών καθώς και το διοικητικό συμβούλιο μπορούν εύκολα να προβούν σε οικονομικές απάτες, για τον λόγο αυτό πρέπει να δημιουργούνται διαρκώς νέοι τρόποι αντιμετώπισης των οικονομικών εγκλημάτων οι οποίοι με τα χρόνια θα οδηγήσουν ,αν όχι στην πλήρη πάταξη τους , στον αισθητό περιορισμό τους.

5. Μελέτη περίπτωσης

5.1 Εισαγωγή

Στο παρών κεφάλαιο θα γίνει αναφορά σε δύο εκ των μεγαλύτερων οικονομικών εγκλημάτων παγκοσμίως τα οποία αφορούν την LehmanBrothers , μια παγκόσμια εταιρεία χρηματοοικονομικών υπηρεσιών και της Parmalat , μιας Ιταλικής πολυεθνικής εταιρείας γαλακτοκομικών και τροφίμων.

5.2 Περίπτωση « LehmanBrothers»

5.2.1 Ιστορική εξέλιξη της εταιρίας

Η LehmanBrothers υπήρξε μια εταιρία, η οποία αριθμούσε 158 έτη παρουσίας στα τραπεζικά δρώμενα. Επιπρόσθετα, κατάφερε να επιβιώσει από πολύ σημαντικές κρίσεις, όπως αυτή της Μεγάλης Ύφεσης του 1930 και της κατάρρευσης του κερδοσκοπικού κεφαλαίου (Hedge Fund) LTCM, το έτος 1998. Όμως, στις 15 Σεπτεμβρίου 2008, η LehmanBrothers ανακοίνωσε την πτώχευσή της. Η πτώχευση της εταιρίας με ενεργητικό στα 700 δις δολάρια συγκλόνησε όλον τον πλανήτη. Οι συνέπειες αυτής της πτώχευσης δεν άργησαν να φανούν. Περίπου 10 τρις δολάρια εξανεμίστηκαν από τον πλούτο των επενδυτών των χρηματιστηρίων και οι οικονομίες του κόσμου βυθίστηκαν.

Η εταιρία ιδρύθηκε το 1850 όταν Ο HenryLehman, μετανάστης από τη Γερμανία, ανοίγει ένα μικρόκατάστημα γενικού εμπορίου στην Αλαμπάμα το 1844. Έπειτα από έξι χρόνια, οι αδελφοί Lehman, Emanuel και Mayer, συμμετέχουν στην εταιρία ιδρύοντας το 1850 την επιχείρηση LehmanBrothers, με έδρα το Μοντγκόμερι των ΗΠΑ. Την εποχή εκείνη το βαμβάκι αποτελεί περιζήτητο προϊόν και οι αδελφοί Lehman δέχονται το βαμβάκι ως πληρωμή από τους ντόπιους αγρότες, ενώ αγοράζουν το συγκεκριμένο αγροτικό προϊόν δίδοντας μμετρητά. Επιπρόσθετα, οι δραστηριότητές τους επεκτείνονται, καθώς εγκαινιάζουν γραφείο εμπορίας βάμβακος στη Νέα Υόρκη, η οποία αποτελούσε το – τότε – ανερχόμενο κέντρο συναλλαγών εμπορευμάτων των ΗΠΑ.

Παρόλα αυτά, τα γεγονότα που λάμβαναν χώρα εκείνη την εποχή στην Αμερική, ανάγκασαν τα αδέρφια Lehman να αλλάξουν τα σχέδιά τους. Πιο συγκεκριμένα, το

εμπάργκο που επέβαλλε ο πρόεδρος Lincoln κατά τη διάρκεια του εμφυλίου πολέμου στις νότιες πολιτείες της Αμερικής, είχε ως αποτέλεσμα να πληγεί η αγορά του βαμβακιού, και ως επέκταση αυτού, τα αδέρφια Lehman να χάσουν το πλεονέκτημα που είχαν αποκτήσει σε αυτήν την αγορά. Με διορατικότητα, τα αδέρφια Lehman προέβλεψαν ότι μετά τη λήξη του εμφυλίου η ζήτηση για βαμβάκι θα εκτοξευόταν, και για το λόγο αυτό αγόρασαν μεγάλες ποσότητες βαμβακιού, οι οποίες παρήχθησαν κατά τη διάρκεια του πολέμου, και τις συνέλεξαν σε διάφορες αποθήκες στις ευρύτερες περιοχές της νότιας Αμερικής. Η απαιτητική ζήτηση βαμβακιού μετά τον πόλεμο, τους απέφερε τεράστια κέρδη. Μέσα στο 1870 ξανάνοιξαν το γραφείο στη Ν. Υόρκη και επέκτειναν τις επιχειρηματικές τους δραστηριότητες και στο εμπόριο καφέ, ζάχαρης και προϊόντων πετρελαίου.

Στα επόμενα χρόνια, η LehmanBrothers βάζει τα θεμέλια της μελλοντικής παγκόσμιας ανάπτυξης της, καθώς προχωράει σε σχέσεις με χρηματοπιστωτικά ιδρύματα της Ευρώπης και της Ασίας στηριζόμενη στις συναλλαγές εμπορευμάτων και αξιόγραφων. Στην συνέχεια οι μέτοχοι της εταιρίας χρησιμοποιούν την εμπειρία τους από το τραπεζικό και πιστωτικό σύστημα για μεγαλύτερα κέρδη μέσω μιας επενδυτικής τράπεζας. Οι επενδυτικές τράπεζες διευκολύνουν τη ροή των επενδυτικών κεφαλαίων σε μια ελεύθερη οικονομία της αγοράς, με την αποτελεσματική τιμολόγηση του κινδύνου. Συγκεκριμένα, οι επενδυτικοί τραπεζίτες βοηθούν τους αγοραστές και τους πωλητές να καθορίσουν την κατάλληλη σχέση μεταξύ του κινδύνου που θέτουν συγκεκριμένοι τίτλοι με την τιμή στην οποία οι εν λόγω τίτλοι θα πρέπει να πωληθούν. Αυτή η διαδικασία τιμολόγησης βοηθά στο να διασφαλιστεί ότι το επενδυτικό κεφάλαιο κατανέμεται κατά τρόπο αποτελεσματικό στις εταιρίες, στις επιχειρηματικές οργανώσεις, καθώς και στους κυβερνητικούς οργανισμούς, που χρειάζονται εξωτερικά κεφάλαια για να χρηματοδοτήσουν τις δραστηριότητές τους.

Η εταιρία παρουσίασε σημαντική οικονομική ανάπτυξη και παράλληλα δραστηριοποιήθηκε στην αγορά στεγαστικών δανείων RMBS (Residential Mortgage Backed Securities). Πρόκειται για ομολογίες που διασφαλίζονται με υποθήκες σε κατοικίες, δηλαδή τα εισοδήματα ή οι δόσεις ενυπόθηκων ακινήτων χρησιμοποιούνται για την εξόφληση των ομολογιών. Το ύψος των RMBS το 2006 ξεπέρασε στις Η.Π.Α. τα 200 τρις. δολάρια και είχαν ως κάλυψη τα creditdefaultswaps. Η αυξανόμενη ζήτηση για RMBS οδήγησε στην επέκταση δανείων προς ιδιώτες χωρίς πιστοληπτική ικανότητα. Όσο όμως αυξάνονταν οι τιμές

των κατοικιών, από το 1995-2005, ο κίνδυνος αθέτησης στις υποθήκες κατοικιών δεν δημιουργούσε ανησυχίες. Μετά από την κορύφωση των τιμών κατοικίας, το 2006, άρχισε η κάθοδος και το 2008 η μείωση άγγιξε το 50%. Αυτό είχε άμεση συνέπεια τα RMBS να μην πωλούνται σε οποιαδήποτε τιμή. Η κατάσταση βρίσκει τη LehmanBrothers να κατέχει ενυπόθηκους τίτλους ύψους 90 δισ. δολαρίων.

5.2.2 Περιγραφή της απάτης

Το 2003 και το 2004, η LehmanBrothers απέκτησε πέντε στεγαστικούς δανειστές, συμπεριλαμβανομένων των δανείων subprime BNC Mortgage και AuroraLoan Services, τα οποία εξειδικεύτηκαν σε δάνεια Alt-A και χορηγούνταν στους δανειολήπτες χωρίς πλήρη έλεγχο και αξιολόγηση της πιστοληπτικής τους δυνατότητας. Οι εξαγορές της LehmanBrothers αρχικά φαινόταν να επιφέρουν ευνοϊκά αποτελέσματα. Πιο συγκεκριμένα, τα διογκωμένα έσοδα τα οποία προέρχονταν από τις επιχειρήσεις ακινήτων της LehmanBrothers επέφεραν ως απότοκο την αύξηση των εσόδων της μονάδας κεφαλαιαγορών να αυξηθούν σε ένα ποσοστό της τάξεως του 56% από το 2004 έως το 2006, με ταχύτερο ρυθμό ανάπτυξης σε σύγκριση με άλλες επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνταν στην επενδυτική τραπεζική ή στη διαχείριση περιουσιακών στοιχείων. Η LehmanBrothers εξασφάλισε υποθήκες αξίας 146 δισεκατομμυρίων δολαρίων εν έτει 2006, και κατέληξε σε αύξηση αυτών κατά 10% από το έτος 2005. Η LehmanBrothers ανακοίνωνε θεαματικά κέρδη για κάθε έτος από το 2005 έως το 2007. Πιο συγκεκριμένα, εν έτη 2007 είχε προβεί στην ανακοίνωση καθαρού εισοδήματος της τάξεως των 4,2 δισεκατομμυρίων δολαρίων και σε κύκλο εργασιών της τάξεως των 19,3 δισεκατομμυρίων δολαρίων (Lioudis, 2017).

Ο υψηλός βαθμός μόχλευσης (λόγος Ενεργητικού προς Ίδια Κεφάλαια) της LehmanBrothers, που ήταν 31 το 2007 (σημειώνεται ότι οι κανονισμοί επέτρεπαν στις Εμπορικές Τράπεζες ως ανώτατο βαθμό μόχλευσης το 15), και το τεράστιο χαρτοφυλάκιο των χρεογράφων ενυπόθηκων στεγαστικών δανείων, έκαναν την τράπεζα όλο και περισσότερο ευάλωτη στην επιδείνωση των συνθηκών της αγοράς. Βαθμός Μόχλευσης 31 σήμαινε ουσιαστικά ότι η τράπεζα αντιστοιχούσε Ίδια Κεφάλαια 3,30 δολαρίων για κάθε δάνειο 100 δολαρίων, οπότε μια ασήμαντη πτώση 3,30% στην αξία του Ενεργητικού θα εξάλειφε ολόκληρη την αξία των Ιδίων

Κεφαλαίων και θα καθιστούσε την Τράπεζα αφερέγγυα (Zingales, 2008). Στις 17 Μαρτίου του 2008, μετά την παραλίγο κατάρρευση της BearStearns (του δεύτερου μεγαλύτερου ασφαλιστή των τίτλων με βάση τα ενυπόθηκα στεγαστικά, η οποία εξαγοράστηκε στην πολύ χαμηλή τιμή [2 \$/μετοχή – σύνολο 236,2 εκ. δολάρια, περίπου το 1% της αξίας της] από την ανταγωνίστριά της JP MorganChase μετά από την παρέμβαση της Κυβέρνησης των Η.Π.Α. η οποία πρόσφερε εγγυήσεις 30 δις δολαρίων), η μετοχή της LehmanBrothers υποχώρησε κατά 48%, καθώς κυκλοφόρησε η φήμη και η ανησυχία ότι θα αποτελούσε την επόμενη κατάρρευση στην WallStreet. Η εμπιστοσύνη στην εταιρεία επέστρεψε σε κάποιο βαθμό τον Απρίλιο, καθώς συγκέντρωσε 4 δις δολάρια μέσω της έκδοσης προνομιούχων μετοχών. Ωστόσο, η μετοχή επανέλαβε τις απώλειές της καθώς οι διαχειριστές των hedgefunds άρχισαν να αμφισβητούν την αποτίμηση του χαρτοφυλακίου των στεγαστικών δανείων της LehmanBrothers (Cassimetal, 2009).

5.2.3 Η Ευθύνη των ελεγκτών

Σύμφωνα με σχετική έκθεση έκτασης περίπου 2.200 σελίδων, την οποία συνέταξε ο ελεγκτής AntonValukas R., προκειμένου να κατονομάσει τις αιτίες οι οποίες οδήγησαν την επενδυτική τράπεζα LehmanBrothers στην κατάρρευση της. Επί της συγκεκριμένης έκθεσης λοιπόν, ως βασικότερα αίτια της κατάρρευσης της εν λόγω τράπεζας ήταν αφενός η λανθασμένη διαχείριση των δανείων από την ίδια, και αφετέρου οι απαιτήσεις των JP MorganChase&Co. και Citigroup Inc. για περισσότερες εγγυήσεις δανεισμού (TVXS, 2010). Χαρακτηριστικά, ο συντάκτης της εν λόγω έκθεσης αναφέρει επ' αυτής ότι «Η χειραγώγηση του ισολογισμού ήταν εσκεμμένη για να έχει παραπλανητική εμφάνιση και είχε σημαντική επίδραση στον δείκτη μόχλευσης της Lehman με αποτέλεσμα οι οικονομικές εκθέσεις να είναι παραπλανητικές»(TVXS, 2010). Στο υπόβαθρο της κατάρρευσης της LehmanBrothers επομένως, σημειώνονται αλληπάλληλα διαχειριστικά λάθη ενώ παράλληλα αναφέρεται ότι η συγκεκριμένη τράπεζα είχε προβεί στην αξιοποίηση παραπλανητικών λογιστικών τεχνασμάτων για λόγους κάλυψης της δυσμενούς εικόνας των οικονομικών της στοιχείων. Πιο συγκεκριμένα, η LehmanBrothers είχε προβεί στην χρησιμοποίηση λογιστικών τεχνασμάτων για λόγους προσωρινής απόκρυψης από τις οικονομικές καταστάσεις της συνολικά 50 δισεκατομμυρίων

δολαρίων τα οποία προέρχονταν από προβληματικά περιουσιακά στοιχεία της (The Guardian, 2010). Τόσο τα ανώτερα διοικητικά στελέχη της τράπεζας, καθώς επίσης και οι ελεγκτές της, αλλά και ο πρόεδρος του δικηγορικού γραφείου Jenner&Block, ο οποίος είχε προβεί στην υποβολή της αίτησης πτώχευσης στην συγκεκριμένη τράπεζας, ήταν γνώστες της εν γένει κατάστασης. Επί της ανωτέρω περιγραφόμενης έκθεσης μάλιστα, γίνεται μνεία σε ένα λογιστικό τέχνασμα το οποίο καθίσταται γνωστό με τον όρο «Repo 105» και στην αξιοποίηση του οποίου είχε ήδη προβεί η Lehman, η οποία είχε αξιοποιήσει συμφωνίες επαναγοράς με απώτερο σκοπό την μείωση της μόχλευσης, η οποία αναφέρθηκε ανωτέρω, στον ισολογισμό της (The Guardian, 2010). Η πρώτη φορά που η εν λόγω επενδυτική τράπεζα προχώρησε στην εφαρμογή της ανωτέρω αναφερόμενης λογιστικής τακτικής ήταν το έτος 2001, τη στιγμή κατά την οποία η ίδια είχε τεθεί υπό τον έλεγχο των αρμόδιων υπηρεσιών. Μάλιστα, ο Richard S. Fuld Jr, δηλαδή ο πρώην διευθύνων σύμβουλος της Lehman Brothers, είχε προβεί κατά την διάρκεια εκείνης της χρονικής περιόδου, σε εντολή απόκρυψης των οικονομικών στοιχείων της τράπεζας (TVXS, 2010). Κατά τη διάρκεια του δεύτερου τριμήνου του έτους 2008, η Lehman κατόπιν της ακολουθούμενης λογιστικής τεχνικής «Repo 105» προέβη σε μετατόπιση περιουσιακών στοιχείων συνολικής αξίας 50 δισεκατομμυρίων δολαρίων από τον ισολογισμό της (The Guardian, 2010).

Η Patricia Hynes, η οποία ήταν η δικηγόρος του Richard S. Fuld, δήλωσε ότι ο ίδιος δεν ήταν γνώστης της εν λόγω κατάστασης και της χρησιμοποίησης των ανωτέρω αναφερόμενων τεχνασμάτων (TVXS, 2010). Ο εκπρόσωπος της ελεγκτικής εταιρείας Ernst & Young, ονόματι Charles Perkins, διευκρίνισε ότι κατά την διάρκεια του τελευταίου ελέγχου της επενδυτικής τράπεζας ο οποίος πραγματοποιήθηκε κατά την διάρκεια του έτους 2007, δεν εντόπισε παραπλανητικές λογιστικές κινήσεις (The Guardian, 2010). Στο σημείο αυτό, τονίζονται τα ευρήματα της ανωτέρω περιγραφόμενης έκθεσης σύμφωνα με τα οποία η λεγόμενη «δημιουργική λογιστική», αποτελεί συχνή πρακτική στο πλαίσιο της Wall Street. Ωστόσο, η διαστρέβλωση των στοιχείων του ενεργητικού της επενδυτικής τράπεζας Lehman θεωρείται ως ιδιαίτερα επιθετική (The Guardian, 2010; TVXS, 2010).

5.3 Parmalat

5.3.1. Ιστορική εξέλιξη της εταιρίας

Ο Calisto Tanzi ήταν ο κληρονόμος μιας δυναστείας εμπορίας τροφίμων με έδρα το Collecchio, στην Πάρμα της Ιταλίας. Το 1961 ο εξαιρετικά ευφυής Tanzi ίδρυσε την Parmalat, η οποία ελεγχόταν από μια ομάδα μετόχων ισχυρής πλειοψηφίας, ονομαζόμενη ως 'Tanzifamily' (Segato, 2006), διεισδύοντας έτσι στην αγορά γάλακτος. Εκμεταλλευόμενος τη διαδικασία παραγωγής γάλακτος μακράς διάρκειας (με τη χρήση της UHT ('Ultra-HighTemperature') μεθόδου, τις καινοτόμες συσκευασίες που αναπτύχθηκαν από την TetraPak, καθώς και επιδοτήσεις της τότε E.O.K., άρχισε την επέκταση της Parmalat στη βιομηχανία γαλακτοκομικών προϊόντων (FerrarinietGiudici, 2005).

Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1970, το εμπορικό σήμα της Parmalat έγινε πασίγνωστο χάρη στις υψηλές χορηγίες της στον κόσμο του αθλητισμού (πχ. σε ποδοσφαιρικές ομάδες όπως Benfica, Boca Juniors, σε οδηγούς Formula 1 κλπ.). Την ίδια δεκαετία, η Parmalat θέλοντας να εξαπλωθεί και αναζητώντας μεγαλύτερες οικονομίες κλίμακας, άρχισε τη διείσδυσή της στις λατινοαμερικάνικες αγορές, δημιουργώντας θυγατρικές πρώτα στη Βραζιλία και κατόπιν στον Ισημερινό και τη Βενεζουέλα. Παράλληλα, προσπαθώντας να επεκτείνει την κυριαρχία της, αλλά και να πολλαπλασιάσει τα κέρδη της, ίδρυσε εταιρείες σε χώρες που προσέφεραν ευνοϊκή φορολογική μεταχείριση (Λουξεμβούργο, Αυστρία, Ολλανδία, Μάλτα, κλπ.), ενώ μετέφερε και εγκαταστάσεις σε κάθε λογής "φορολογικό παράδεισο" (Νήσοι Κέμαν, Ολλανδικές Αντίλλες, Παρθένες Νήσοι, κλπ.).

Τη δεκαετία του '80, η Parmalat, ως παγκόσμιος πλέον ηγέτης στην αγορά γαλακτοκομικών, επεκτάθηκε και σε άλλες αγορές τροφίμων, όπως τα προϊόντα αρτοποιίας, οι χυμοί φρούτων και οι σάλτσες ντομάτας, ενώ επένδυσε αρκετά σε διαφημίσεις και νέες τεχνολογίες. Σ' αυτή τη μεγάλη εξάπλωση της κυριαρχίας της Parmalat, βοήθησαν φυσικά οι υψηλές διασυνδέσεις του Tanzi με θρησκευτικούς ηγέτες του καθολικισμού, αλλά και με την ανώτερη ηγεσία του κυβερνώντος κόμματος των χριστιανοδημοκρατών, καθώς ήταν στενός φίλος του προέδρου Ciriaco de Mita (FerrarinietGiudici, 2005). Την ίδια περίοδο, ο Calisto Tanzi επένδυσε στην

αγορά των μέσων μαζικής ενημέρωσης, αγοράζοντας την Odeon TV, αλλά όμως η επένδυση δεν απέδωσε τα αναμενόμενα, χρεοκόπησε και ο Tanzi βρέθηκε να πρέπει να πληρώσει τεράστια ποσά, καθώς είχε εγγυηθεί προσωπικά για τα χρέη της Odeon TV. Βέβαια, τα χρήματα αυτά δεν εκταμιεύτηκαν ποτέ από τον ίδιο τον Tanzi, αλλά παρασχέθηκαν πραγματικά από την Parmalat, γεγονός που αποκαλύφθηκε κατά τη διάρκεια των ερευνών για την κατάρρευση της Parmalat, χωρίς αυτή να είναι η μοναδική περίπτωση στην οποία τα χρήματα της Parmalat χρησιμοποιήθηκαν για να καλύψουν χρέη του Tanzi από άλλες επιχειρηματικές δραστηριότητες.

Προς τα τέλη του 1980, η Parmalat βρέθηκε να είναι αποκλειστικά εξαρτώμενη από τραπεζικό δανεισμό για χρηματοδότηση, ειδικά από δυσβάσταχτα βραχυπρόθεσμα δάνεια, γεγονός που έδωσε την ευκαιρία σε εταιρείες όπως η KraftFoods Inc., να της προτείνουν επιθετική εξαγορά, αλλά εκείνη την περίοδο η εξαγορά μεγάλων ιταλικών εταιρειών από ξένες πολυεθνικές ήταν ένα πολιτικά ευαίσθητο θέμα (BuchananetYang, 2005). Τελικά τον Ιούνιο του 1989, η Parmalat εξασφάλισε χρηματοδότηση από επτά τράπεζες μέσω δανείου ύψους 120 δις λιρετ., ενώ έκανε και άνοιγμα στην κεφαλαιαγορά, εκδίδοντας ομόλογα.

Τη δεκαετία του 1990 η πολυεθνική Parmalat, πρώτη παγκοσμίως στην αγορά γάλακτος μακράς διάρκειας, όγδοη μεγαλύτερη ιταλική εταιρεία (Badawi, 2005), με εξάπλωση σε πάνω από 30 χώρες, φαινόταν να έχει ξεπεράσει τις δυσκολίες, ενώ ο πρόεδρος της αναρριχήθηκε στη θέση τού προέδρου της Confindustria, του συνδέσμου δηλαδή ιταλικών βιομηχανιών. Στο μεταξύ η Parmalat είχε εισέλθει δυναμικά και σε άλλους χώρους πλην των τροφίμων, όπως στον τουριστικό τομέα μέσω της ταξιδιωτικής εταιρείας ParmaTour, αλλά και στο χώρο του ποδοσφαίρου, αγοράζοντας μια τοπική ομάδα, την ParmaCalcio (Sorensen and Miller, 2017), τη γνωστή βραζιλιάνικη ομάδα Palmeiras, και μια ομάδα στη Χιλή, αν και αυτές οι επιχειρήσεις υπέστησαν εξαρχής μεγάλες απώλειες (FerrarinietGiudici, 2005). Στα τέλη της δεκαετίας η Parmalat εξαγόρασε περίπου 25 επιχειρήσεις, ενώ ως και τις αρχές του 2000 εξέδιδε συνεχώς ομολογίες. Παρά τα προβλήματα των λατινοαμερικανικών οικονομιών και την επακόλουθη αύξηση του κόστους κεφαλαίου, η Parmalat εξακολουθούσε την πολιτική της να κρατάει τεράστια ποσά μετρητών για συγχωνεύσεις και αποκτήσεις, χρηματοδοτώντας ταυτόχρονα τις ανάγκες της για μετρητά μέσω των ομολογιών.

Έως τα τέλη του 2002, η ParmalatFinanziariaSpA είχε αναδειχθεί σε κολοσσό στον κλάδο τροφίμων και ποτών, με περισσότερες από 200 επιχειρήσεις σε 50 χώρες σε

Ευρώπη, Αυστραλία, Ασία, Ν. Αφρική, Η.Π.Α. και Καναδά, με 120 εργοστάσια σε 30 χώρες, όπου απασχολούσε συνολικά περισσότερους από 36.000 υπαλλήλους (BuchananetYang, 2005). Σήμερα, η Parmalat παραμένει μια εταιρεία με παρουσία παγκοσμίως, ως θυγατρική του γαλλικού ομίλου Lactalis από το 2011.

5.3.1 Περιγραφή της απάτης

Τα πρώτα προβλήματα της επιχείρησης άρχισαν να παρουσιάζονται το 2003 και σχετιζόνταν με την ρευστότητα της επιχείρησης. Πιο συγκεκριμένα, η επιχείρηση παρουσίασε δυσκολία αποπληρωμής €150 εκατομμυρίων σε ομολογιούχους, με αποτέλεσμα η τιμή της μετοχής της να πέσει κατακόρυφα. Τον ίδιο μήνα, ανακοινώθηκε, επίσης, από την Τράπεζα της Αμερικής «Bank of America», ότι έγγραφο του 2002 που βεβαίωνε ότι η «Bonlat» (θυγατρική της Parmalat με έδρα στις νήσους Cayman) είχε καταθέσει μετρητών αξίας περίπου τεσσάρων δισ. €, ήταν πλαστό.

Μετά από όλα αυτά, η Parmalat κήρυξε πτώχευση, ανακοινώνοντας χρέη ύψους 14 δισ. €, οκτώ φορές υψηλότερα από τα χρέη που είχε γνωστοποιήσει η προηγούμενη διοίκηση με πάνω από 115.000 επενδυτές να χάνουν τα λεφτά τους. Η κατάρρευση της εταιρίας θεωρήθηκε ως η μεγαλύτερη χρεοκοπία στην Ευρώπη και ο CalistoTanzi κατηγορήθηκε για οικονομική απάτη και ξέπλυμα χρήματος. Ο ιδρυτής της Parmalat, CalistoTanzi, καταδικάστηκε σε δέκα χρόνια φυλάκιση για το ρόλο του στο οικονομικό σκάνδαλο που οδήγησε σε κατάρρευση την κολοσσιαία ιταλική γαλακτοβιομηχανία και οι άλλοι επτά κατηγορούμενοι, στελέχη της εταιρίας και τραπεζίτες, αθώωθηκαν. Άλλοι οκτώ κατηγορούμενοι διευθετήθηκαν εξωδικαστικά το Σεπτέμβριο του 2008. Το Σεπτέμβριο του 2009, τρεις αγωγές από την Parmalat Capital Finance Ltd και τον EnricoBondi (σημερινό Διευθύνοντα Σύμβουλο της Parmalat), κατά της Bank of America και των ελεγκτών GrantThornton, απορρίφθηκαν.

Κατά τη διερεύνηση της κατάρρευσης της Parmalat, αξίζει να αναφερθούμε στα αίτια που οδήγησαν στην αποτυχία της. Πολλοί είναι αυτοί που ισχυρίζονται ότι η αιτία της "πτώσης" της Parmalat, προερχόταν από τα συγκρουόμενα συμφέροντα που είχαν οι τράπεζες, γεγονός που σήμαινε ότι οι τράπεζες δάνειζαν τα χρήματα στην εταιρία και ταυτόχρονα ήταν υπεύθυνες για την αναδιοργάνωση των μετοχών και ομολόγων,

ενεργώντας ουσιαστικά ως οικονομικοί σύμβουλοι. Επίσης, επισημαίνεται ότι τόσο ο «νόμος περί Αξιών» όσο και ο «κώδικας Preda» της Εταιρικής Διακυβέρνησης, δε διαδραμάτισαν ουσιαστικό ρόλο και δεν είχαν την επίπτωση που θα έπρεπε να έχουν στην εταιρία.

Σύμφωνα με τον παραπάνω κώδικα, η σύνθεση του διοικητικού συμβουλίου θα έπρεπε να αποτελείται από εκτελεστικά και μη εκτελεστικά μέλη, έτσι ώστε ο αριθμός των μη εκτελεστικών διευθυντών να μπορεί να διαχειριστεί ένα σημαντικό μέρος των αποφάσεων στα διάφορα εταιρικά συμβούλια. Ωστόσο, η έρευνα που διεξήχθη μετά την κατάρρευση της Parmalat αποκάλυψε ότι το διοικητικό συμβούλιο αποτελούνταν από δεκατρείς διευθυντές, οι τέσσερις από τους οποίους ήταν ανεξάρτητοι και οι υπόλοιποι εννέα ήταν εκτελεστικοί διευθυντές. Επιπλέον, το διοικητικό συμβούλιο της Parmalat, ήταν δομημένο σύμφωνα με τις διατάξεις του κώδικα Preda, που υποδείκνυε ότι η εταιρία θα μπορούσε είτε να συμμορφωθεί με τον κώδικα είτε να εξηγήσει γιατί δεν τήρησε κάποιους από τους όρους που περιελάμβανε ο κώδικας αυτός. Η Parmalat εκμεταλλεύτηκε τη συγκεκριμένη διάταξη και υποστήριξε ότι με δεδομένη την υφιστάμενη μετοχική σύνθεση δεν θεώρησε απαραίτητο να συμμορφωθεί με τον κώδικα.

5.3.3 Η ευθύνη των ελεγκτών

Η περίπτωση της Parmalat παρουσιάζει γιγαντιαία ανάπτυξη του ομίλου, σύνθετες εταιρικές δομές με πολύπλοκες συναλλαγές με συνδεδεμένα μέρη (θυγατρικές, offshore, εικονικές κλπ.), βεβιασμένη πολιτική εξαγορών, συγκέντρωση εξουσιών σε λίγα ανώτατα στελέχη (εδώ συγκεκριμένα σε έναν παντοδύναμο μέτοχο), αναποτελεσματικό προεδρείο που "ωφελήθηκε" και προσωπικά, αμφισβητήσιμοι λογιστές, επιθετικές και προβατικές λογιστικές πρακτικές, εμπλοκή ορκωτών και ελεγκτικών εταιρειών, διασυνδέσεις με πολιτικούς, μυστικοπάθεια ως προς τις λειτουργίες. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο Calisto Tanzi ήταν ταυτόχρονα και Πρόεδρος και Διευθύνων Σύμβουλος της Parmalat (Ferrarini and Giudici, 2005; Segato, 2006). Επίσης, ενώ το διοικητικό συμβούλιο πρέπει να έχει έναν ικανό αριθμό μη εκτελεστικών μελών, ώστε να προωθείται η ανεξαρτησία των μετόχων πλειοψηφίας και να προστατεύονται τα συμφέροντα των μετόχων μειοψηφίας, εντούτοις το Δ.Σ. της Parmalat αποτελούνταν σχεδόν εξ ολοκλήρου από άτομα με σημαντικούς δεσμούς με την οικογένεια Tanzi (Sorensen and Miller, 2017).

Μέχρι και το 2001, πολλές από τις εξαγορασμένες επιχειρήσεις της Parmalat εμφάνιζαν απώλειες, και η χρηματοδότηση της Parmalat στράφηκε κατά ένα μεγάλο μέρος στη χρήση περίπλοκων χρηματοοικονομικών παραγώγων, προφανώς λόγω της πρόθεσής της να αποκρύψει την έκταση των απωλειών και του αυξημένου χρέους της. Τα συνολικά χρέη της εταιρείας προήλθαν κυρίως από τις αποτυχημένες επενδύσεις (πχ. στον τουρισμό ή στο χώρο του ποδοσφαίρου), αλλά και από τη συνεχή υφαρπαγή τεράστιων εταιρικών ποσών από τα μέλη της οικογένειας Tanzi, υπολογίστηκαν δε σε €14.3 δις, ποσό οκτώ φορές υψηλότερο από το ποσό που είχε δηλωθεί αρχικά. Αυτά τα υπέρογκα χρέη συγκαλύπτονταν επί χρόνια μέσω ενός εξαιρετικά περίτεχνου δικτύου offshore εταιρειών, στις οποίες η Parmalat μετέθετε χρέη και ζημιές, ώστε η μητρική να μην εμφανίζει ή να υποβαθμίζει τα πραγματικά της χρέη, εμφανίζοντας έτσι πλασματικά αυξημένο θετικό αποτέλεσμα και αυξάνοντας τη χρηματιστηριακή της αξία. Το πλέον οξύμωρο και ύποπτο χαρακτηριστικό που παρουσίαζαν οι οικονομικές καταστάσεις της Parmalat ήταν η ταυτόχρονη εμφάνιση υψηλού επιπέδου μετρητών και χρέους, ενώ η πολιτική που ακολουθούσε η εταιρεία ως προς την κοινοποίηση των οικονομικών της στοιχείων χαρακτηριζόταν από πλήρη αδιαφάνεια και αλαζονεία προς τους αναλυτές και τους επενδυτές (FerrarinietGiudici, 2005). Η αριστοτεχνικά στημένη απάτη ήταν τόσο δύσκολο να εντοπιστεί, ώστε μέχρι και μία μέρα πριν από το ξέσπασμα του σκανδάλου, η γερμανική Deutsche Bank απέκτησε ποσοστό ύψους 5,1% των μετοχών της εταιρείας. Βέβαια, κανείς δεν θα πρέπει να παραγνωρίζει το γεγονός ότι ο εσωτερικός έλεγχος της εταιρείας απέτυχε παταγωδώς, με το εποπτικό συμβούλιο και την επιτροπή ελέγχου να μην εκπληρώνουν τους σκοπούς τους (Jones, 2011). Οι λογιστικές μέθοδοι που χρησιμοποιήθηκαν στην Parmalat, είχαν καταφέρει το στόχο τους, δηλαδή να εξαπατούν τους μετόχους της. Αυτό κυρίως οφειλόταν στο γεγονός ότι η GrantThornton σε πρώτο βαθμό αλλά και η Deloitte and Touche αργότερα, δεν είχαν αποκαλύψει τίποτα γι' αυτές τις παρατυπίες που υπήρχαν στην εταιρία. Δεν είναι μόνο η ανοχή των ελεγκτών, αλλά και η προθυμία των ιταλικών τραπεζών που δάνειζαν και συνέχιζαν να δανείζουν χρήματα στην εταιρία, χωρίς να έχουν επαρκή πληροφόρηση των λογαριασμών της. Ως εκ τούτου, ο συνδυασμός των λογιστικών παρατυπιών, η έλλειψη διαφάνειας, η αναποτελεσματικότητα των ελέγχων, η κακή χρήση ή κατάχρηση των κωδίκων εταιρικής διακυβέρνησης, ο ισχυρός κεντρικός έλεγχος της οικογένειας Tanzi αποτελούν μερικούς από τους καθοριστικούς παράγοντες που οδήγησαν την Parmalat να καταρρεύσει. Η Parmalat

καταπάτησε την λογιστική αρχή της ανεξαρτησίας μεταφέροντας ζημιές και απώλειες στις θυγατρικές της, αλλά και το νόμο για αλλαγή της ελεγκτικής εταιρείας. Συνυπεύθυνες σε αυτό το σκάνδαλο είναι επομένως και οι δύο μεγάλες ελεγκτικές εταιρείες, η GrantThornton και η Deloitte & Touche, οι οποίες δεν αποκάλυψαν τις απάτες στα λογιστικά βιβλία της εταιρείας και παρείχαν για χρόνια ψευδή πληροφόρηση στους επενδυτές. Η διεθνής GrantThornton, αντέδρασε βγάζοντας από την κατοχή της την εν λόγω εταιρεία-μέλος του δικτύου της στην Ιταλία, καθώς οι Ιταλοί συνεργάτες της θεωρήθηκαν ύποπτοι και κλήθηκαν από την Εισαγγελία να καταθέσουν, ενώ κατόπιν οι αρχές κάλεσαν και στελέχη της Deloitte & Touche για παροχή εξηγήσεων ως προς το ρόλο τους στην υπόθεση. Βέβαια, και το συμβούλιο των εσωτερικών ελεγκτών της Parmalat απέτυχε να εγείρει οποιοδήποτε ζήτημα στις αρχές, καθώς στερούνταν ανεξαρτησίας επίσης (Segato, 2006).

Εν κατακλείδι, η περίπτωση της Parmalat υπογραμμίζει διάφορα χαρακτηριστικά γνωρίσματα που είναι κοινά για τις επιχειρήσεις που έχουν εμπλακεί σε εταιρικά σκάνδαλα και απάτες ψευδούς υποβολής οικονομικών εκθέσεων (Sorensen and Miller, 2017):

- Η Parmalat πέτυχε εξαιρετικά ταχεία ανάπτυξη λόγω των εξαγορών που χρηματοδοτήθηκαν από το χρέος.
- Οι όροι αντιστράφηκαν, με την εταιρεία να υφίσταται μια ανατροπή κατά την εκτέλεση των λειτουργιών της.
- Οι ανώτατοι λογιστές της ήταν πρόθυμοι να προσφύγουν σε αμφισβητήσιμες πρακτικές ώστε να ικανοποιηθούν οι προσδοκίες των εσόδων.
- Η αληθινή κατάσταση της εταιρείας περιβαλλόταν από μυστήριο λόγω των σύνθετων εταιρικών δομών και της αδιαφανούς υποβολής Χ/Κ.

5.4 Συμπεράσματα

Η ανάγκη των εταιρειών και πιο συγκεκριμένα των στελεχών αυτών για εξουσία, οικονομική άνεση και αποδοχής, οδήγησαν αυτούς τους δύο κολοσσούς από την κορυφή, στην πτώση. Προτίμησαν να συγκαλύψουν λάθη και σφάλματα παρά να βρουν λύση και να τα διορθώσουν, κάνοντας έτσι το πρόβλημα μεγαλύτερο. Και στις δύο περιπτώσεις η ανάμειξη των ελεγκτικών εταιρειών ήταν καταλυτική και οδήγησε στην αμφισβήτηση του ελεγκτικού επαγγέλματος και στην απαξίωση της επαγγελματικής ακεραιότητας που διέπει τα μέλη του. Το θετικό όλων όμως ήταν η παραδοχή πως θα έπρεπε να ληφθούν νέα μέτρα και τεχνικές για την αντιμετώπιση

τέτοιων φαινομένων απάτης στο μέλλον με θέσπιση πιο αυστηρών κανόνων τόσο για τις εταιρείες όσο και για τους εξωτερικούς ελεγκτές.

6. Συμπεράσματα-Περιορισμοί-Προτάσεις για Μελλοντική Έρευνα

Από την παραπάνω ανάλυση γίνεται σαφές ότι ένα από τα βασικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν όλα τα κράτη ανά τους αιώνες είναι η εγκληματικότητα που σχετίζεται με οικονομικά συμφέροντα. Η επίλυση ή έστω ο περιορισμός αυτών των εγκλημάτων μπορεί να γίνει με την βοήθεια της ελεγκτικής επιστήμης.

Η ελεγκτική επιστήμη αποτελεί έναν από τους βασικότερους κλάδους της λογιστικής, ο οποίος εξελίσσεται συνεχώς και προσαρμόζεται στις ανάγκες της εκάστοτε εποχής και του εκάστοτε κράτους. Η ύπαρξή της είναι απαραίτητη προκειμένου να διασφαλιστεί η ομαλή λειτουργία των λογιστικών εργασιών των επιχειρήσεων. Δεδομένου ότι τα συμφέροντα των μετόχων, των διευθυντικών στελεχών και των πιστωτών δεν ταυτίζονται πάντα, εν αντιθέσει πολλές φορές συγκρούονται, η ενίσχυση των ελεγκτικών μηχανισμών κρίνεται απαραίτητη.

Η ελεγκτική επιστήμη περιλαμβάνει διάφορες κατηγορίες ελέγχων. Πρώτος βασικός έλεγχος είναι ο εξωτερικός έλεγχος όπου ο εξωτερικός ελεγκτής αποτελεί ανεξάρτητο όργανο και θα πρέπει να τον χαρακτηρίζουν αρετές όπως αξιοπιστία, εχεμύθεια, εγκυρότητα και ηθική. Όλα τα παραπάνω χαρακτηριστικά εάν συνδυαστούν με επιστημονικές γνώσεις και εμπειρία μπορούν να παρέχουν αξιόπιστη πληροφόρηση στην διοίκηση μεγάλων οικονομικών οργανισμών, να διασφαλίσουν την πρόληψη λαθών και παραλείψεων στην σύνταξη των οικονομικών καταστάσεων, και να συμβάλλουν στην αποκάλυψη και καταστολή της οποιαδήποτε απάτης. Μέσω αυτής της διαδικασίας οι χρήστες των οικονομικών καταστάσεων θα έχουν ένα έγκυρο αποτέλεσμα το οποίο θα τους βοηθήσει στη λήψη ορθολογικών αποφάσεων.

Πέρα όμως από έναν αξιόπιστο εξωτερικό έλεγχο είναι υποχρεωτική πλέον και η ύπαρξη ενός αποτελεσματικού συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου. Πιο συγκεκριμένα κάθε οικονομικός οργανισμός θα πρέπει να συμπεριλάβει στην εταιρική του κουλτούρα ένα σωστά δομημένο σύστημα εσωτερικού ελέγχου το οποίο θα πρέπει να λειτουργεί όχι ως επόπτης αλλά σαν ένα σύστημα βοήθειας ολόκληρου του οργανισμού. Όλοι οι εργαζόμενοι θα πρέπει να συμμορφώνονται με τους κανόνες που θα επιβάλλει ο εσωτερικός έλεγχος και όλοι οι μέτοχοι και τα διευθυντικά στελέχη θα πρέπει να δέχονται τους ελεγκτικούς μηχανισμούς που προτείνει ο εσωτερικός ελεγκτής. Ο εσωτερικός εκλεκτής θα πρέπει να είναι αμερόληπτος, αξιόπιστος,

εχέμυθος και απαλλαγμένος από συναισθηματικούς δεσμούς με τους υπόλοιπους εργαζόμενους του οργανισμού, καθώς θα τους συνδέει συναδελφική σχέση.

Η συνεργασία ανάμεσα στον εξωτερικό και εσωτερικό έλεγχο κρίνεται απαραίτητη προκειμένου το ελεγκτικό αποτέλεσμα να είναι όσο το δυνατό καλύτερο. Με βάση τα οικονομικά εγκλήματα που αναλύσαμε γίνεται εύκολα αντιληπτό ότι ο ρόλος του ελεγκτή είναι πολύ ουσιαστικός. Πολλά από αυτά τα εγκλήματα θα είχαν αποφευχθεί εάν οι ελεγκτές είχαν εκτελέσει τα καθήκοντα τους με συνέπεια και τιμιότητα. Η πρόθεση προς το οικονομικό έγκλημα θα υπάρχει πάντα, εάν όμως οι ελεγκτικές δικλείδες είναι ισχυρές τόσο κατά τον εξωτερικό όσο και τον εσωτερικό έλεγχο, η δυνατότητα αυτή θα περιοριστεί. Για να επιτευχθεί αυτό θα πρέπει πρώτα οι ίδιοι οι ελεγκτές να έχουν ως βασική τους αξία ότι η εξέλιξη του κάθε οικονομικού οργανισμού κρίνεται από την σωστή επιχειρηματική δράση και όχι μέσα από οικονομικές παρατυπίες οι οποίες μπορούν να οδηγήσουν σε υπερκέρδη αλλά και στην απόλυτη οικονομική καταστροφή.

Ο βασικός τρόπος περιορισμού των οικονομικών εγκλημάτων είναι αναμφισβήτητη η πρόληψη. Για να υπάρξει ωστόσο αποτελεσματική πρόληψη της απάτης θα πρέπει να συμβάλλει και η διοίκηση, δημιουργώντας ένα θετικό περιβάλλον ελέγχου αλλά και προσλαμβάνοντας έμπιστα άτομα τα οποία θα τα εκπαιδεύσει ευαισθητοποιώντας τους στο θέμα της απάτης. Θα πρέπει λοιπόν η επιχείρηση και η διοίκηση να δημιουργήσουν ένα θετικό περιβάλλον ελέγχου. Σκοπεύοντας στην ενίσχυση ενός τέτοιου περιβάλλοντος, τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου αλλά παράλληλα και η επιτροπή ελέγχου πρέπει να δείξουν μια σωστή στάση απέναντι στον εσωτερικό έλεγχο της επιχείρησης, όπως και στην διαδικασία της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης συμπεριλαμβανομένης και της επίδειξης υψηλών ακεραιοτήτων και θετικών ηθικών αξιών. Ένα αποτελεσματικό σύστημα εσωτερικού ελέγχου θα πρέπει να περιλαμβάνει ένα αξιόπιστο λογιστικό σύστημα, επαρκείς πολιτικές και διαδικασίες ελέγχου αλλά και επιπρόσθετες πολιτικές για την εξασφάλιση της ορθής διαφύλαξης των περιουσιακών στοιχείων της επιχείρησης.

Η παραπάνω ανάλυση σχετικά με τα οικονομικά εγκλήματα και την ελεγκτική επιστήμη θα κλείσει με μια δήλωση ενός από τους διασημότερους επιχειρηματίες όλων των εποχών, Αριστοτέλη Ωνάση, *«Να επιλέγεται εργαζόμενους με βασικό κριτήριο την τιμιότητα τους και την ανθρωπιά τους»*, ο τεχνοκράτης θα σου προσφέρει συγκεκριμένη υπηρεσία και με την πρώτη ευκαιρία θα εργαστεί για τον ανταγωνιστή σου.

Ο περιορισμένος χρόνος είχε ως αποτέλεσμα η διπλωματική εργασία να βασιστεί αποκλειστικά στην υπάρχουσα επιστημονική βιβλιογραφία. Μία έρευνα , μεγαλύτερης χρονικής διάρκειας , σε μορφή ερωτηματολογίων ή συνεντεύξεων σε μέλη εταιρικής διοίκησης , εσωτερικούς ελεγκτές και ορκωτούς ελεγκτές θα έδιναν πιο ολοκληρωμένες απαντήσεις στα ερωτήματα που έθεσε η εργασία. Το φαινόμενο του οικονομικού εγκλήματος και η ελεγκτική συνεχώς εξελίσσονται. Η παραπάνω εργασία μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως βάση για μελλοντική έρευνα πάνω σε νέες ελεγκτικές μεθόδους και πιθανούς νέους τρόπους πάταξης του οικονομικού εγκλήματος.

Βιβλιογραφία

- Alhajeri, M.O. (2017) Factors associated with the size of internal audit functions: evidence from Kuwait. *Managerial Auditing Journal*, 32 (1), 75-89.
- Badawi, I. (2005). Global corporate accounting frauds and action for reforms, *Review of Business*, Vol. 26, No. 2, pp. 8-14.
- Boorman J. and Ingves S. (2001). Financial system abuse, financial crime and money laundering, International Monetary Fund. Retrieved from <https://www.imf.org/external/np/ml/2001/eng/021201.htm>
- Bostick L.N., Luehlhing M.S. (2007), Auditors' Responsibilities Formalized under SAS 109- Understanding Risks Associated with the Legal and Regulatory Environment, *The CPA Journal*.
- Buchanan, B. and Yang, T. (2005). The benefits and costs of controlling shareholders: the rise and fall of Parmalat, *Research in International Business and Finance*, Vol. 19, pp. 27–52.
- Cassim F., Rivera Klein R., Rebib R., Reuber T., Wannaprapa K. (2009) *The Bankruptcy of Lehman Brothers and its Acquisition by Nomura*, Working Paper, University of Zurich
- ElgieMcFayden (2010), *Global Implications of White-Collar Crime*, Kentucky State University.
- Ferrarini G. and Giudici P. (2005). *Financial Scandals and the Role of Private Enforcement: The Parmalat Case*, ECGI - Law Working Paper No 40/2005.
- Jones, M.J. (2011). *Creative Accounting, Fraud and International Accounting Scandals*, John Wiley & Sons Inc, U.K..
- Kane J., Wall A. (2006), *The 2005 National Public Survey on White Collar Crime*, National White Collar Crime Center.
- Lindstroem, D., *Historical Perspectives: Swedish and International Examples*. In Sjoegren, H. &Skogh, G., (2004), *New perspectives on Economic Crime*, UK: Edward Elgar Publishing.

- Lioudis, N.K. (2017). The collapse of Lehman Brothers: A case study. Retrieved from <https://www.investopedia.com/articles/economics/09/lehman-brothers-collapse.asp>
- Messier W., Glover S., Prawitt D. (2012), MP Auditing and Assurance Services, 8th Edition, McGrawHill, USA.
- Ryder, N. (2011). Financial Crime in the 21st century: Principles and policies, Edward Elgar, Cheltenham, UK
- Segato, L. (2006). A Comparative analysis of shareholder protections in Italy and the United
- Siegel, J., L., (2017), Criminology: The Core, USA: Cengage Learning
- Sorensen, D.P. and Miller, S.E. (2017). Financial accounting scandals and the reform of corporate governance in the United States and in Italy, Corporate Governance: The International Journal of Business in Society, Vol. 17, Issue 1, pp.77-88.
- Sutherland, E.H. (1940). White Collar Criminality, American Sociological Review, 5, 10
- Sutherland, E.H. (1940). White Collar Criminality, American Sociological Review, 5, 10
- The Guardian. (2010). Lehman Brothers: Repo 105 and other accounting tricks. Retrieved from <https://www.theguardian.com/business/2010/mar/12/lehman-brothers-repo-105-enron>
- TVXS. (2010). Τα αίτια της κατάρρευσης της LehmanBrothers και η πρακτική «Repo 105». Ανακτήθηκε από <https://tvxs.gr/news/κόσμος/τα-αίτια-της-κατάρρευσης-της-lehmanbrothers-και-η-πρακτική-«repo-105»>
- United Nations, (2005), “Economic and Financial Crimes: Challenges to sustainable development”, The Eleventh United Nations Congress on Crime Prevention and Criminal Justice, 18-25 April, Bangkok, Thailand.
- UNODC, (2017), “The Money-LaunderingCycle”, διαθέσιμο στο: <https://www.unodc.org/unodc/en/money-laundering/laundrycycle.html>, ανακτήθηκε την 25/7/2017.
- Zingales Luigi (2008). Causes and Effects of the Lehman Brothers Bankruptcy», United States House of Representatives

- Δήμου, Ν.Γ. (2000). Ελεγκτική Ι - Βασικές αρχές γενικής και τραπεζικής ελεγκτικής, Εκδόσεις Έλλην, Αθήνα.
- Ζαφειράκου Η., Ταχυνάκης Π. (2007), Ο Εσωτερικός Έλεγχος των Ελληνικών Επιχειρήσεων: Εμπειρική Προσέγγιση, ΣΠΟΥΔΑΙ, τευχ.57,Νο1.
- Ζιούβας Δ. (2016). Άξονες μιας σύγχρονης ποινικής αντιεγκληματικής πολιτικής κατά της δωροδοκίας και της δωροληψίας στο δημόσιο και στο ιδιωτικό τομέα, Στο: Έγκλημα και ποινική καταστολή σε εποχή κρίσης Τιμητικός Τόμος υπέρ του Καθηγητή Ν. Κουράκη, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα, 2016. σελ. 774-796.
- Καζαντζής, Χ. (2006). Ελεγκτική και Εσωτερικός Έλεγχος – Μια συστηματική προσέγγιση Εννοιών, Αρχών και Προτύπων, BUSINESS PLUS, Πειραιάς.
- Καζαντζής, Χ.Ι. (2006). Ελεγκτική και εσωτερικός έλεγχος. Πειραιάς: Business Plus.
- Κάντζος, Κ. και Χονδράκη, Α. (2006). Ελεγκτική Θεωρία και πρακτική, Εκδόσεις Σταμούλη, Αθήνα.
- Κραμβία-Καπαρδή Μ. και Τσολάκης Χ. (2011). Οικονομικά εγκλήματα στις επιχειρήσεις, Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα.
- Λουμιώτης Β. (2008), Βασικές Οδηγίες Διεθνών Προτύπων Ελέγχου (ΔΕΠ), 2η Έκδοση, Εκδόσεις ΣΟΕΛ, Αθήνα.
- Λουμιώτης Β. (2015), Εφαρμοσμένη Ελεγκτική των Επιχειρήσεων, Εκδόσεις ΣΟΕΛ, Αθήνα.
- Λουμιώτης Β. (2015), Εφαρμοσμένη Ελεγκτική των Επιχειρήσεων, Εκδόσεις ΣΟΕΛ, Αθήνα.
- Λουμιώτης Ι. Β. (2006) "Βασικές Οδηγίες Διεθνών Ελεγκτικών Προτύπων" ΣΟΛ, Αθήνα
- Μορφής, Ε. (2007). «Η σημασία του εσωτερικού ελέγχου των επιχειρήσεων». [Online]. Διαθέσιμο στο: <https://www.naftemporiki.gr/printStory/156916> [ημερομηνία πρόσβασης 25 Οκτωβρίου 2018].
- Νεγκάκης, Ι.Χ., και Ταχυνάκης, Δ.Π. (2017). Ελεγκτική Εσωτερικός Έλεγχος, Θεωρία και Εφαρμογές. Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Αειφόρος Λογιστική.
- Παπαδάτου Θ. (2001) , " Εσωτερικός και εξωτερικός έλεγχος ανώνυμων εταιριών" Εκδόσεις Σακκουλά , Θεσσαλονίκη

- Παπαδάτου, Θ. (2005), Εσωτερικός και Εξωτερικός Έλεγχος Ανωνύμων Εταιριών, Εκδόσεις Σάκκουλας, Θεσσαλονίκη
- Πιτσελά, Α. (2011). Η εγκληματολογική προσέγγιση του οικονομικού εγκλήματος, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα.
- Σπαθής Χ. , (2002) "Έμπειρική διερεύνηση της παραποίησης οικονομικών καταστάσεων" Λογιστής, τεύχος 570
- Στασινού (2015). «Τα 11 μεγαλύτερα επιχειρηματικά σκάνδαλα στην ιστορία», Naftemporiki, Ανακτήθηκε <https://www.naftemporiki.gr/finance/story/1006927/ta-11-megalutera-epixeirimatika-skandala-stin-istoria>
- Τσακλάγκανος Α., Σπαθής Χ. (2015), Ελεγκτική, 3η Έκδοση, Εκδόσεις Αφοί Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη.
- Τσακλάγκανος, Α.Α. (2005). Ελεγκτική, Εκδοτικός Οίκος Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε., Θεσσαλονίκη.
- Φιλιππάκη Α. (2016), Το οικονομικό έγκλημα και η αύξηση των ζημιών που σχετίζονται με αυτό, «εκθέτουν» την παθητική στάση των οργανισμών απέναντι σε αυτό το φαινόμενο, PWC.
- Χατζηχαραλάμπους, Λ. (2004). Εσωτερικός Έλεγχος Σύγχρονης Επιχείρησης, Χρηματοοικονομική και Ελεγκτική. Πρέβεζα: ΤΕΙ Ηπείρου